

De staat van jeugdparticipatie in Nederland 2016

RESULTATEN ONLINE ENQUÊTE 122 GEMEENTEN
EN OVERZICHT VAN GOEDE VOORBEELDPRAKTIJEN

Jodi Mak

Rob Gilsing

Anna Wróblewska

De staat van jeugdparticipatie in Nederland 2016

RESULTATEN ONLINE ENQUÊTE 122 GEMEENTEN EN OVERZICHT VAN
GOEDE VOORBEELDPRAKTIJKEN

Jodi Mak

Rob Gilsing

Anna Wróblewska

Opdrachtgever: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Verwey-Jonker Instituut, augustus 2016

INHOUD

Samenvatting	3	4.3	Drempels en behoeften	22	
Inleiding	5	4.4	Conclusies en aanbevelingen	24	
Aanleiding onderzoek	5	DEEL 2: GOEDE VOORBEELDPRAKTIJKEN			
Jeugdparticipatie: wat houdt het in?	5	1	Kleine Ambassade	27	
DEEL 1: RESULTATEN ONLINE ENQUETE GEMEENTEN		2	IDEA	30	
1	Respons online enquête	9	3	Raaz	33
2	Ambities van gemeenten met jeugdparticipatie	10	4	Kinderraad De Bascule	35
2.1	Jeugdparticipatie in het beleid van gemeenten	10	5	ABC-methode	37
2.2	Budget voor jeugdparticipatie	10	6	Adviesvangers	40
2.3	Jeugdparticipatie in het algemeen	11	7	JONGERENRAAD CARDEA Leiden	43
2.4	Jeugdparticipatie in de jeugdhulp	12	8	PAja!	45
3	Vormgeving van jeugdparticipatie	14	BIJLAGEN		48
3.1	Niveaus	14			
3.2	Thema's	15			
3.3	Doelgroepen	16			
3.4	Manieren waarop jeugdigen bereikt worden	17			
3.5	Subsidievoorwaarden instellingen	18			
4	Behoeften aan ondersteuning van gemeenten	19			
4.1	Stellingen	19			
4.2	Verantwoordelijkheden	20			

Samenvatting

In 2009 heeft het Verwey-Jonker Instituut in samenwerking met Stichting Alexander een nulmeting verricht naar jeugdparticipatie in Nederland. In 2015 heeft de transitie gestalte gekregen. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil weten wat nu de stand van zaken is: een jaar na de transitie en zeven jaar na de nulmeting. De vraag is of, met de inwerkingtreding van de Jeugdwet per 1 januari 2015, gemeenten er bij de beleidsontwikkeling ingevolge de Jeugdwet, in zijn geslaagd om de jeugd te betrekken. In eerdere onderzoeken gaven gemeenten aan behoefte te hebben aan handvatten, tools en goede voorbeelden. Het doel van dit onderzoek was dan ook niet alleen explorerend maar ook inspirerend. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil met de resultaten van dit onderzoek gemeenten die daar nog niet actief mee bezig zijn aansporen werk te maken van jeugdparticipatie. Wanneer we het in dit onderzoek hebben over jeugdparticipatie gaat het over:

- De betrokkenheid van jeugdigen bij de totstandkoming en evaluatie van beleid dat op hen betrekking heeft, hieronder valt ook de betrokkenheid van jongeren bij de transitie.
- De betrokkenheid van jeugdigen bij de uitvoering van beleid dat op hen betrekking heeft, inclusief de betrokkenheid bij vormen van zorg (van licht tot zwaar) waar de gemeenten vanaf 2015 verantwoordelijk voor zijn.

De hoofdvraagstelling van het onderzoek luidde: *hoe en in welke mate betrekken gemeenten anno 2016 jeugdigen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van jeugdbeleid?*

Eerst zijn experts op het gebied van jeugdparticipatie geïnterviewd over hun visie op jeugdparticipatie en kennis van aansprekende voorbeelden. Deze voorbeelden zijn verdiept door documentenanalyse en afname van interviews bij ontwikkelaars, uitvoerders en betrokken jongeren. Daarnaast is een vergelijkbare online enquête als in 2009 uitgezet onder gemeenten. 122 gemeenten hebben de online vragenlijst ingevuld.

Daarmee heeft 32 procent van de Nederlandse gemeenten meegewerkt aan dit onderzoek. Er is een zeer goede spreiding van de respons naar stedelijkheid en inwoneraantal waarmee de respons op deze kenmerken in zeer behoorlijke mate representatief is voor alle Nederlandse gemeenten. De kwalitatieve en kwantitatieve resultaten zijn ter validering voorgelegd tijdens een expertmeeting met experts, vertegenwoordigers van praktijkvoorbeelden, beleidsmakers van gemeenten/jeugdzorg en jongeren(organisaties).

Vanaf 2015 heeft de transitie gestalte gekregen en is er, met de inwerkingtreding van de Jeugdwet meer budget voor jeugdparticipatie, met name in gemeenten met meer dan 50.000 inwoners. Daarnaast is het aantal gemeenten dat aangeeft jeugdigen te betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid bijna verdubbeld: van veertig procent in 2009 naar 73 procent in 2016. Het percentage gemeenten dat jeugd in de jeugdhulp betreft is gestegen van 13 procent in 2012 naar 52 procent in 2016. Een deel van de gemeenten die nog niet aan jeugdparticipatie doen, hebben wel de intentie om jeugdparticipatie in te richten, zowel in het algemeen als rond de jeugdhulp, maar vooral door andere prioriteiten (zoals de transformatie) en door moeite met het bereiken van jongeren komt het (nog) niet goed van de grond. Daarnaast zijn er verschillen tussen gemeenten naar inwonersklasse als het gaat om budget, prioritering en mogelijkheden: kleinere gemeenten zijn minder vaak actief en hebben minder vaak een budget dan grotere gemeenten. Als het gaat om de vormgeving van jeugdparticipatie blijken meer gemeenten dan in 2009 en 2012 in te zetten op de hoogste niveaus en daarmee echte zeggenschap: het geven van inspraak en het stimuleren van eigen initiatief. In 2009 zagen we nog dat gemeenten hogere niveaus van participatie vooral inzetten op een specifieke leeftijdscategorie of wijk en minder op alle jongeren. De hoogste niveaus van jeugdparticipatie worden in 2016 bijna net zo vaak ingezet op alle jongeren als de lagere niveaus van inspraak (het geven van informatie en het raadplegen van jongeren). Jeugdparticipatie krijgt net als in 2009 nog vooral vorm door contacten met een groep jongeren-vertegenwoordigers uit de gemeente en door het organiseren van panels/debatten. Wel

zien we een tendens tot meer gebruik van social media om de doelgroep te bereiken. Het merendeel van de gemeenten heeft behoefte aan handvatten om jeugdparticipatie vorm te geven en is niet tevreden met wat er nu bereikt wordt met jeugdparticipatie. En dat geldt voor kinderparticipatie in sterkere mate dan voor jongerenparticipatie. Meer gemeenten dan voorheen vinden dat jeugdparticipatie nog in de kinderschoenen staat en teveel bij een persoon in de gemeente blijft hangen.

Drempels zijn er vooral om jeugdigen gemotiveerd en betrokken te houden. Daarnaast worstelt meer dan de helft van de gemeenten met de spanning tussen het vaak langdurige tijdsbestek van beleidstrajecten en de dynamiek van de leefwerelden van de jeugd. Iets minder dan de helft vindt het een drempel dat organisatievorm en taal van de jeugdigen afwijkt van die van de overheid. Een bijna even groot percentage ziet de arbeidsintensiteit van jeugdparticipatieprojecten als een obstakel of vindt de doelgroep te snel wisselen. Gemeenten is de open vraag gesteld welke behoeften ze in de komende jaren hebben als het gaat om het vormgeven van jeugdparticipatie in hun gemeente. Het meest genoemd werden: a) jeugdigen meer/prominenter en structureler betrekken bij beleidsvraagstukken die hen raken, bij beleidsvoornemens en beleidsherijkingen, b) het ontwikkelen dan wel delen van best practices/tools, handvatten en (kennis van) (nieuwe) effectieve methoden, met name waar het gaat om het bereiken en werven van groepen die (nu nog) niet bereikt worden en c) verankeren/verduurzamen van jeugdparticipatie in beleidsprocessen.

De conclusie is dat gemeenten anno 2016 meer aan jeugdparticipatie doen en op 'hogere niveaus': het daadwerkelijk invloed geven aan jeugdigen. Er lijkt een besef te zijn dat beleid maken niet meer zonder burgers kan. De bewustwording van het belang van beleidsgerichte participatie groeit en is ook onderdeel geweest van het transformatieproces. De deelnemers aan de expertmeeting stelden dat jeugdparticipatie niet iets is wat vanzelf gaat: een budget en goede aansturing zijn belangrijk. De grootste rol speelt de gemeente zelf, maar de welwillendheid en het engagement vanuit jeugdigen zelf moet als factor zeker niet onderschat worden. Om de huidige knelpunten om te zetten naar kansen is het vooral belangrijk om binnen een gemeente een gedeelde visie te hebben op jeugdparticipatie en wat men hiermee wil bereiken. Ingewikkeld hierbij is dat jeugdpar-

ticipatie vaak onder verschillende wetten en beleidsafdelingen valt: passend onderwijs, jeugdwet en jeugdzorg hebben met verschillende partijen van doen maar werken met en voor dezelfde doelgroep. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor het 'leren van elkaar'. Met name daar waar het werkvormen betreft gericht op het werven, bereiken en vasthouden van bepaalde groepen jeugdigen. Er bestaan al veel initiatieven en er is veel kennis over dit onderwerp. Door jeugdparticipatie op de landelijke agenda te zetten en door te zorgen voor een betere samenwerking, afstemming en communicatie tussen gemeenten kunnen grote stappen gezet worden om jeugdparticipatie een structurele en duurzame plek te geven in het gemeentelijk beleid.

Aanleiding onderzoek

In 2009 heeft het Verwey-Jonker Instituut in samenwerking met Stichting Alexander een nulmeting verricht naar de stand van zaken rond jeugdparticipatie in Nederland, in het bijzonder de inspanningen van gemeenten op dat gebied. De reden dat VWS deze opdracht verleende was het streven van het voormalig programmaministerie voor Jeugd en Gezin dat in 2011 elke gemeente een vorm van inspraak van jongeren zou kennen. Door middel van een quickscan brachten de onderzoekers in kaart hoe gemeenten jongeren betrekken bij het vormgeven van het beleid. Veel gemeenten in Nederland hadden anno 2009 jeugdparticipatie als beleidsdoel geformuleerd. De kwaliteit en inhoud vroegen wel nog om extra investering en gemeenten hadden behoefte aan informatie en advies om jeugdparticipatie beter te kunnen realiseren. Zie: [De staat van jeugdparticipatie in Nederland](#). In 2012 verrichte het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van het LCFJ een onderzoek naar hoe gemeenten omgaan met participatie van jeugd, ouders en cliënten bij het jeugd(zorg)beleid, met name in de transitie. Uit dit onderzoek bleek dat er nog veel moest gebeuren om de participatie van jeugdigen, ouders en cliënten bij het nadenken over en het ontwikkelen van lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg goed van de grond te krijgen. Met de minder verregaande vormen van participatie (informerend, raadplegen) wilde het nog wel lukken. Maar bij de meer intensieve vormen, waar het echt gaat om dialoog en daadwerkelijke invloed, valt nog veel te winnen. Het ontbreekt niet aan goede wil bij gemeenten, maar veel meer aan kennis en vaardigheden, goede voorbeelden en praktische ondersteuning. Zie: [Participatie in zicht](#).

In 2015 heeft de transitie gestalte gekregen. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft aangegeven te willen weten waar de gemeenten, nu, een jaar na de transitie en zeven jaar na de nulmeting staan als het gaat om jeugdparticipatie. Wat is de stand van zaken anno 2016? Zijn er veranderingen opgetreden in het aantal gemeenten dat er mee bezig is, in de kwaliteit en de reikwijdte van jeugdparticipatie? Maar vooral, met het

oog op de beoogde transformatie van het jeugdbeleid: wat zijn inspirerende voorbeelden voor andere gemeenten? Wat kunnen gemeenten van elkaar leren? De vraag is of, met de inwerkingtreding van de Jeugdwet per 1 januari 2015, gemeenten er bij de beleidsontwikkeling ingevolge de Jeugdwet, wel in zijn geslaagd om de jeugd te betrekken. Deze vragen vormden de aanleiding voor dit onderzoek. In de eerdere onderzoeken gaven gemeenten aan behoefte te hebben aan handvatten, tools en goede voorbeelden. Het doel van dit onderzoek was dan ook niet alleen explorerend maar ook inspirerend. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil met de resultaten van dit onderzoek gemeenten die daar nog niet actief mee bezig zijn aansporen werk te maken van jeugdparticipatie.

Jeugdparticipatie: wat houdt het in?

Wanneer we het hebben over jeugdparticipatie hebben we het over 'de invloed die jeugdigen hebben op de ontwikkeling en invulling van het huidige en toekomstige gemeentelijk beleid dat betrekking op hen heeft'. Zie: [Folder Be Involved](#). Als het gaat om jeugdparticipatie in gemeenten zijn er verschillende manieren te onderscheiden. Zie: '[Jeugdbeleid in transformatie](#)'.

- De eerste manier gaat om betrokkenheid bij de totstandkoming en evaluatie van beleid dat op hen betrekking heeft. Dit wordt ook wel de verticale dimensie van jeugdparticipatie genoemd: als in een partnerschap werken beleidsmakers en andere professionals met jongeren samen om beleid vorm te geven en de juiste besluiten te nemen. Dit kan betrekking hebben op allerlei thema's: sport, cultuur, onderwijs, huisvesting, maar ook het CJG. Het beperkt zich niet alleen tot het gemeentelijk niveau maar speelt ook een rol binnen instellingen en organisaties (school, jeugdinstelling, jongerenwerk, de sportclub etc.).
- De tweede wijze van invloed hebben is door middel van deelname bij de uitvoering van het beleid. Dit wordt ook wel de horizontale dimensie van jeugdparticipatie genoemd. Het gaat om 'samenwerkingsverbanden' tussen jongeren en

professionals op basis van een thema of project, bijvoorbeeld in het bouwen van een nieuwe skatebaan, organiseren van een buurtfeest, radio of film maken over de wijk, ontwikkelen van een dansvoorstelling in een ouderencentrum, voorlichting geven op basisscholen). Het stimuleren van het eigen initiatief waardoor jongeren zelf verantwoordelijkheid leren nemen bij de ontwikkeling en instandhouding van voorzieningen valt ook onder deze pijler.

De betrokkenheid bij het beleid als gevolg van de Jeugdwet verdient specifieke aandacht. De stelselwijziging steunt op een aantal centrale gedachten over de rol van gemeente en burger:

1. Gemeenten staan dicht bij de jeugdigen en ouders dan provincies. Zij kunnen beter achterhalen wat de lokale gemeenschap nodig heeft en daarop aansluiten. Zo kan jeugdhulp op maat geleverd worden. Deze nabijheid tot de lokale gemeenschap opent bovendien de deur tot een krachtige maatschappelijke bron die jeugdzorg niet onbenut kan laten: sociaal kapitaal, ofwel de (eigen) kracht, mogelijkheden en netwerken van de lokale gemeenschap;
2. Kwaliteitsverbetering is niet mogelijk zonder betrokkenheid van jeugd, ouders en in het bijzonder jeugdzorgcliënten, zo is de veronderstelling. Betrokkenheid bij het aanpakken of voorkomen van problemen die voor de jeugdzorg in aanmerking komen, maar ook bij de ontwikkeling van de jeugdzorg en de stelselwijziging. Door burgers in een vroegtijdig stadium bij ontwikkelingen te betrekken, moet de jeugdzorg beter aansluiten bij hun behoeften.
3. De lokale gemeenschap kan bovendien een signalerende en ondersteunende functie vervullen bij het voorkomen en aanpakken van problemen. Zie: **Jeugdbeleid in transformatie**. Het is de instrumentele kant van participatie: als jongeren/kinderen meer betrokken worden en hun verhaal kunnen doen werkt dat kwaliteitsverhogend. Participatieve methoden van evaluatie van beleid en hulpverlening bewijzen dit telkens weer. Zie: **Jeugdbeleid in transformatie**.
4. Door het verhaal van jongeren een belangrijkere plaats te geven in het beleid worden jongeren 'empowered'. Er is brede erkenning dat jeugdparticipatie werkt en bijdraagt aan de ontwikkeling van jeugdigen. Het draagt in het bijzonder bij aan de ontwikkeling van hun zelfvertrouwen, zelfrespect en sociale verantwoordelijkheid en meer in het algemeen aan hun morele, sociale en emotionele ontwikkeling.
5. Jongeren hebben het recht om mee te praten over hun situatie; inspraak in de jeugdzorg is een vereiste. Dit is vastgelegd in artikel 12 en 13 van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De United Nations General Assembly omschrijven – aan de hand van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind – het recht op participatie als volgt: 'Jongeren inclusief adolescenten, moeten in staat gesteld worden zich vrij te kunnen uiten (volgens hun veranderende capaciteit), eigenwaarde bouwen, kennis en vaardigheden verwerven (zoals die voor het oplossen van conflicten, besluitvorming en communicatie) om de uitdagingen van het leven aan te kunnen. Het recht van jongeren zich vrij te uiten moet worden gerespecteerd en bevorderd en met hun standpunten dient rekening gehouden te worden in alle gelegenheden die hen aangaan, waarbij de mening van het kind in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind meetelt'. Zie: **Coyne, 2008 Pubmet**. Met de stelselwijziging hebben gemeenten de verantwoordelijkheid voor alle zorg voor jeugdigen en ouders binnen hun gemeente gekregen; van licht tot zwaar en van vrijwillig tot gedwongen. De betrokkenheid van jongeren bij alle vormen van zorg valt dan ook onder de inspraakverplichting van gemeenten.

Samengevat:

Wanneer we het in dit onderzoek hebben over jeugdparticipatie hebben we het over:

- *De betrokkenheid van jeugdigen bij de totstandkoming en evaluatie van beleid dat op hen betrekking heeft, hieronder valt ook de betrokkenheid van jongeren bij de transitie.*
- *De betrokkenheid van jeugdigen bij de uitvoering van beleid dat op hen betrekking heeft, inclusief de betrokkenheid bij vormen van zorg (van licht tot zwaar) waar de gemeenten vanaf 2015 verantwoordelijk voor zijn.*

Onderzoeksaanpak

De hoofdvraagstelling van het onderzoek luidt: *hoe en in welke mate betrekken gemeenten anno 2016 jeugdigen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van jeugdbeleid?*

Deze hoofdvraag is vertaald in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welk beleid ontwikkelen gemeenten in Nederland om jeugdigen te betrekken bij de totstandkoming van beleid dat op hen betrekking heeft, bij de uitvoering en evaluatie van dat beleid en bij de verschillende vormen van zorg?
2. Zijn er (goede) voorbeelden van de betrokkenheid van jeugdigen bij de totstandkoming van beleid dat op hen betrekking heeft, bij de uitvoering en evaluatie van dat beleid en bij de verschillende vormen van zorg?
3. Welke knelpunten, obstakels en behoeften ervaren/hebben gemeenten bij het vormgeven van jeugdparticipatie?

Eerst zijn experts (zie bijlage) op het gebied van jeugdparticipatie geïnterviewd over hun visie op jeugdparticipatie en kennis van aansprekende voorbeelden. Deze voorbeelden zijn verdiept door documentenanalyse en afname van interviews bij ontwikkelaars, uitvoerders en betrokken jongeren. Daarnaast is een vergelijkbare online enquête als in 2009 uitgezet onder gemeenten. Dit resulteerde in een meer kwantitatief inzicht. De kwalitatieve en kwantitatieve resultaten zijn ter validering voorgelegd tijdens een expertmeeting met experts, vertegenwoordigers van praktijkvoorbeelden, beleidsmakers van gemeenten/jeugdzorg en jongeren(organisaties). De resultaten zijn verwerkt in voorliggend verslag.

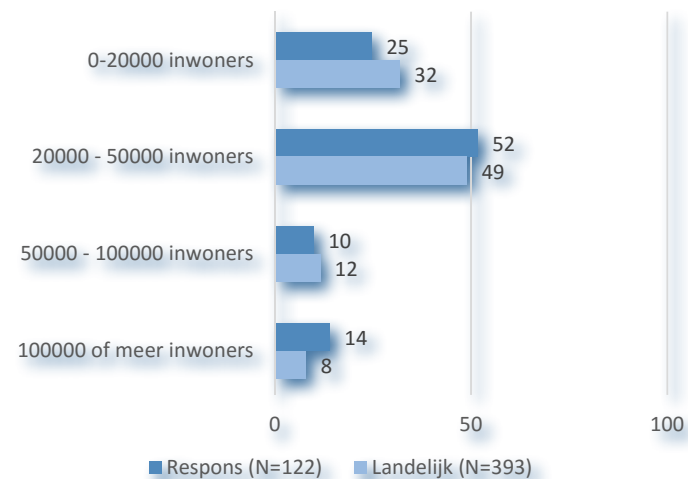
Deel 1:

RESULTATEN ONLINE ENQUÊTE GEMEENTEN

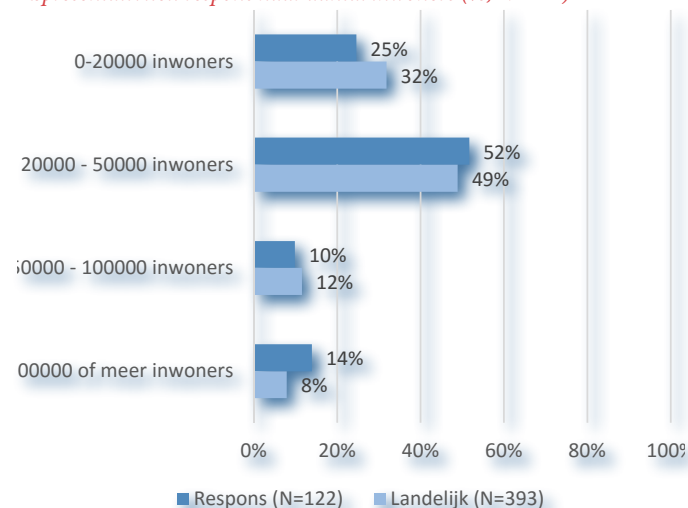
1 Respons online enquête

386 Nederlandse gemeenten zijn per mail benaderd met de vraag de online enquête in te vullen. Gemeenten kregen ruim vier weken de tijd om aan het onderzoek mee te werken. Twee weken na de eerste uitnodiging is een herinneringsmail gestuurd. Daarna zijn veel gemeenten die nog niet hadden gereageerd, telefonisch benaderd om de vragenlijst alsnog in te vullen. Uiteindelijk hebben 122 gemeenten de vragenlijst ingevuld. Daarmee heeft 32 procent van de Nederlandse gemeenten meegewerkt aan dit onderzoek. De¹ respons is vergelijkbaar met ons in de inleiding genoemde onderzoek voor het LCFJ uit 2012 (33%). In 2009 was de respons wat hoger (40%). Er is een zeer goede spreiding van de respons naar stedelijkheid en inwoneraantal, zoals te zien valt in de figuren 1.1. en 1.2. De spreiding op deze kenmerken onder de responderende gemeenten komt in grote lijnen overeen met de spreiding onder alle gemeenten. Alleen de kleine gemeenten blijven wat achter in respons, terwijl de grote (100.000+) iets oververtegenwoordigd zijn. Niettemin durven we te stellen dat de respons op deze kenmerken in zeer behoorlijke mate representatief is voor alle Nederlandse gemeenten.

*Figuur 1.1.
Representativiteit respons naar stedelijkheid (% , N=122)*

*Figuur 1.2.
Representativiteit respons naar aantal inwoners (% , N=122)*

¹ Bijna de helft (49%) van de respondenten de gemeente is werkzaam als beleidsmedewerker, ruim een kwart is beleidsadviseur (28%). De functieomschrijvingen van de andere respondenten zijn te divers om nader te specificeren. Genoemd zijn onder meer: afdelingshoofd, beleidsregisseur, coördinator, programmamanager, projectleider WMO.

2 Ambities van gemeenten met jeugdparticipatie

2.1 Jeugdparticipatie in het beleid van gemeenten

In 2009 had 95 procent van de gemeenten jeugdparticipatie als beleidsdoel geformuleerd. Anno 2016 ligt dit percentage een stuk lager, namelijk op 66 procent. 18 procent van de gemeenten heeft jeugdparticipatie niet als beleidsdoel, maar heeft wel het voornemen om het als doel te formuleren. De resterende 16% is dit niet van plan.

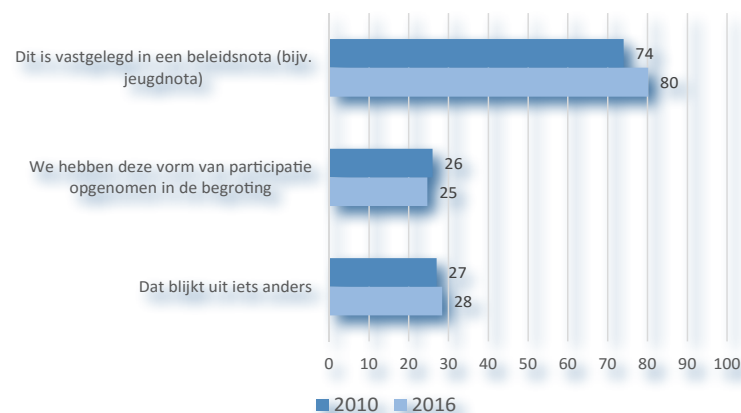
*Figuur 2.1.
Percentage gemeenten dat jeugdparticipatie als beleidsdoel heeft geformuleerd (N = 122)*

De positionering van jeugdparticipatie in het beleid is vergelijkbaar met 2009, zoals weergegeven in de vergelijkende figuur 2.2. In 2016 gaven 81 respondenten antwoord op de vraag hoe jeugdparticipatie als beleidsdoel is geformuleerd (meerdere antwoorden waren mogelijk). In vergelijking met 2009 hebben iets meer gemeenten jeugdparticipatie vastgelegd in een aparte beleidsnota: 80 procent ten opzichte van 74 procent in 2009. Net als in 2009 heeft ook in 2016 een kwart van de gemeenten die jeugdparticipatie als beleidsdoel hebben geformuleerd, jeugdparticipatie opgenomen in de begroting. 28 procent van deze gemeenten geeft aan dat jeugdparticipatie op een andere manier als doel

is geformuleerd. Genoemd zijn onder meer: iemand met een jeugdhulpachtergrond die beleidsadvies geeft, een apart raadsvoorstel jongerenparticipatie, een lokale of regionale jongerenraad, een uitvoeringsopdracht aan jongerenwerk, jeugdparticipatie als onderdeel van burger- en overheidsparticipatie, aandacht in coalitieprogramma of collegeprogramma, adviesraad sociaal domein, inrichting van een cliënten netwerk jeugdhulp, instellen digitaal inwonerspanel, regionale jeugdparticipatievisie, participatiebeleid voor alle groepen, uitvoeringsplan jeugdhulp en de nota preventief jeugdbeleid. Tot slot weet 1% van de gemeenten die jeugdparticipatie als beleidsdoel hebben geformuleerd niet op welke manier jeugdparticipatie is geïmplementeerd.

*Figuur 2.2.
Positionering jeugdparticipatie in beleid, vergelijking 2009-2016 (%)*

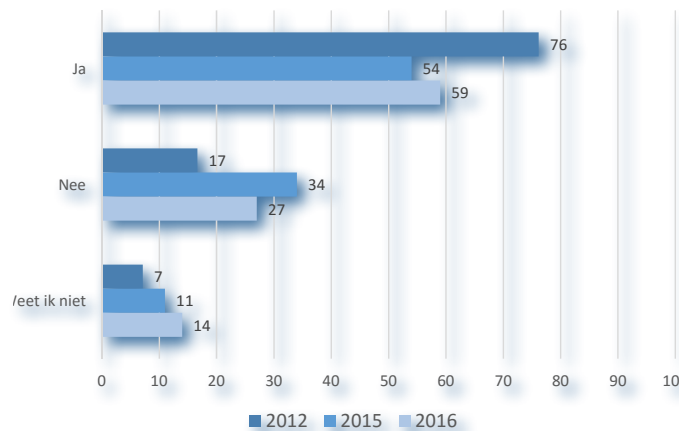

2.2 Budget voor jeugdparticipatie

Als het gaat om het beschikbare budget voor jeugdparticipatie hebben we de respondenten gevraagd of dit er in 2015 en 2016 in hun gemeente was en deze cijfers vergeleken

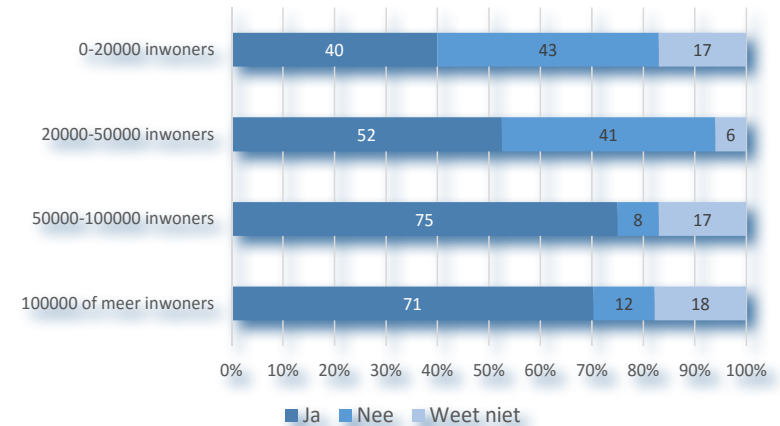
met wat hierop geantwoord werd in 2012: zie figuur 2.3. Tussen 2012 en 2015 vond er een aanzienlijke daling plaats van het aantal gemeenten met een budget voor jeugdparticipatie van 76 procent naar 54 procent. Tussen 2015 en 2016 heeft er zich weer een stijging voor gedaan, waarschijnlijk vanwege de transitie en de Jeugdwet. Het aantal gemeenten dat budget heeft voor jeugdparticipatie steeg tussen 2015 en 2016 van 54 procent naar 59 procent. Het gemiddelde budget steeg volgens de respondenten van 12.195 Euro in 2015 naar 14.482 Euro in 2016. Ruim twee derde van dit budget (42% in 2015 en 36% in 2016) is ook specifiek geormerkt voor jeugdparticipatie-doeleinden.

*Figuur 2.3.
Percentage gemeenten met budget voor jeugdparticipatie,
vergelijking 2012-2015-2016*

Wanneer we de gegevens over het budget voor jeugdparticipatie uitsplitsen naar inwoneraantal (zie figuur 2.4.), valt op dat vooral de gemeenten met weinig inwoners vaker geen budget voor jeugdparticipatie hebben. We zien in alle inwonersklassen tussen 2015 en 2016 een (soms geringe) toename van het aantal gemeenten met budget voor jeugdparticipatie. In de klasse van 50 tot 100.000 inwoners hebben in 2016 bijna alle gemeenten een budget voor jeugdparticipatie.

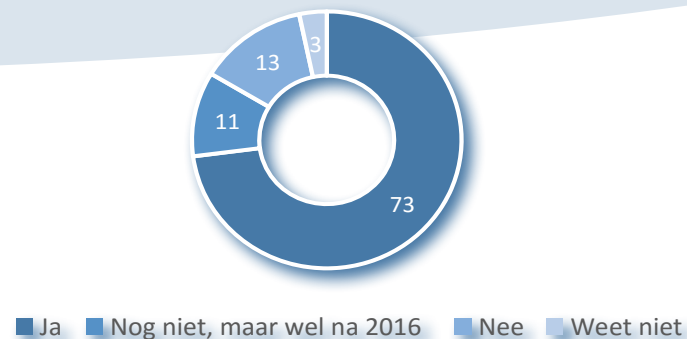
*Figuur 2.4.
Budget jeugdparticipatie naar inwonersklasse 2015 en 2016 (% , N=122)*

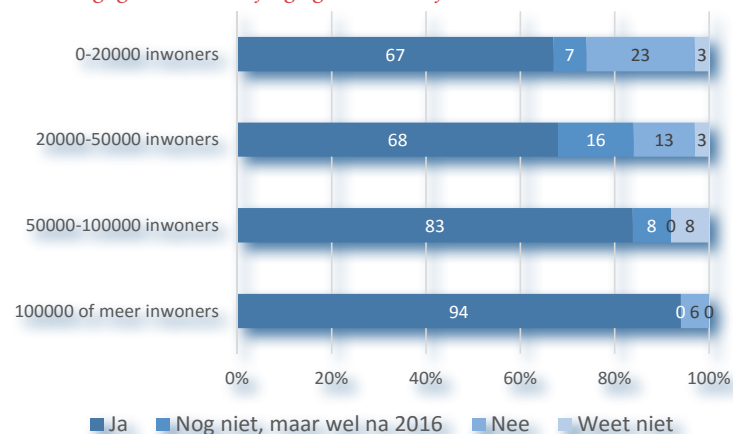
2.3 Jeugdparticipatie in het algemeen

Het aantal gemeenten dat aangeeft dat zij jeugdigen in het algemeen betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid dat op hen betrekking heeft, is gestegen. In 2009 betrof dit ruim veertig procent van de gemeenten, in 2012 bijna de helft (49%) en anno 2016 zegt een kleine drie kwart van de gemeenten (73%) dit te doen. 13 procent van de gemeenten geeft aan dat dit in hun gemeente niet gebeurt en elf procent van de gemeenten zegt dat zij op dit moment jeugdigen in het algemeen nog niet betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid, maar dat dit na 2016 wel het geval zal zijn. Wanneer we de resultaten uitsplitsen naar inwonersklasse (figuur 2.6) valt op dat 36 procent van de gemeenten met 50.000 of minder inwoners stelt jeugdigen niet te betrekken. Bij de andere gemeenten is dit 6 procent. Dit komt overeen met het feit dat deze gemeenten aangaven minder budget te hebben.

Figuur 2.5.
Percentage gemeenten dat jeugdigen betreft bij beleid (N=122)

Figuur 2.6.
Percentage gemeenten dat jeugdigen betreft bij beleid naar inwonersklasse

bereiken van de doelgroep. Zo zou het lastig zijn dat jongeren vaak niet georganiseerd zijn in een gemeente, dat zij zich zelf niet opgeven voor bijvoorbeeld door de gemeente georganiseerde beleidsavonden en dat jongeren er ook geen gebleken behoefte aan hebben. Gemeenten weten (mede daardoor) vaak ook niet goed hoe zij jeugdigen (structureel) moeten betrekken en of jongeren daar geïnteresseerd in zijn. Respondent: “*Het is lastig jongeren te betrekken op het abstracte niveau van beleid maken*”. Drie gemeenten hebben negatieve ervaringen met jeugdparticipatie; het leverde hen weinig op (het betrof hier eenmalige projecten waarbij jongeren incidenteel meepraatten over beleid). Drie andere gemeenten richten zich op andere doelgroepen dan jeugd en tot slot benoemen drie gemeenten tijdgebrek in het algemeen als grootste reden voor het nu (nog) niet betrekken van jeugdigen bij gemeentelijk beleid.

2.4 Jeugdparticipatie in de jeugdhulp

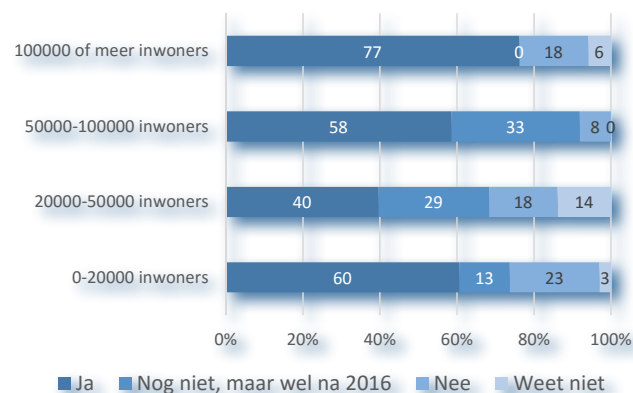
Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg. De vraag is of met de inwerkingtreding van de Jeugdwet per 1 januari 2015 gemeenten er bij de beleidsontwikkeling in zijn geslaagd om jeugd te betrekken. In 2012 gaf slechts 13 procent van de gemeenten aan cliënten te betrekken, in 2016 is dit gestegen naar 52 procent. 21 procent van de gemeenten stelt dat zij jeugdigen in jeugdhulp op dit moment nog niet betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid maar dat dit na 2016 dit wel het geval zal zijn. 18 procent van de gemeenten stelt dat dit binnen hun gemeente niet gebeurt en voor de nabije toekomst ook niet het voornemen is. Uitgesplitst naar inwonersklasse (zie figuur 2.8) valt op dat vooral de middelgrote gemeenten tussen de 50.000 en 100.000 inwoners jeugdigen betrekken bij jeugdhulp of van plan zijn om dit na 2016 te gaan doen (91%); in vergelijking: in gemeenten met minder inwoners ligt dit rond de 70% en in grotere gemeenten op 77%. NB: door afronding komen de percentages in dit figuur soms net iets boven of onder de 100% uit.

26 respondenten gaven antwoord op de vraag wat de grootste reden is voor het nu (nog) niet betrekken van jeugdigen in het algemeen bij het gemeentelijk beleid dat op hen betrekking heeft. Het meest (10x) genoemd wordt dat de intentie wel sterk aanwezig is, maar dat de prioriteiten nog vooral bij de transitie liggen. Respondent: “*In 2015 waren we nog te veel tijd kwijt aan de transitie en de basis op orde stellen. Vanaf 2016 is er meer tijd voor de transformatie*”. Daarnaast stellen acht respondenten moeite te hebben met het

Figuur 2.7.
Percentage gemeenten dat jeugdigen betreft bij de jeugdhulp (N=122)

Figuur 2.8.
Percentage gemeenten dat jeugdigen betreft bij de jeugdhulp naar inwonersklasse

de jeugdhulp". Veel van deze gemeenten zijn al wel volop bezig met plannen en verkennende gesprekken rondom jeugdparticipatie en hebben ook daadwerkelijk de intentie om ermee aan de slag te gaan na 2016. Nu zijn zij evenwel nog zoekende naar een passende werkwijze. Een tiental respondenten geeft aan dat jeugdparticipatie uitbesteed is of op een andere manier vorm wordt gegeven dan betrokkenheid van jongeren bij beleid. Voorbeelden daarvan zijn de inzet van ervaringsdeskundigen, gesprekken met Zorgbelang, een algemene participatieraad of door realisering van cliëntenparticipatie in het algemeen. Vijf gemeenten stellen dat zij er (nog) niks aan hebben gedaan omdat dit in gezamenlijkheid met andere gemeenten (vaak regionaal) gaat gebeuren, hetgeen een aantal implicaties heeft. Respondent hierover: "Dit betekent dat er vele "spelers" in het veld zijn waarmee in gezamenlijkheid een opzet moet worden gerealiseerd". Vijf anderen stellen het lastig te vinden contact te leggen met de doelgroep en dat ze niet goed weten hoe dit aan te pakken. Respondent: "We hebben geprobeerd deze jongeren te bereiken, maar het is heel lastig gebleken om hen te motiveren om mee te praten en denken". Vier respondenten noemen tijdgebrek als belemmerende factor. Tot slot stelt een gemeente dat de verantwoordelijkheid voor jeugdparticipatie bij de instellingen ligt. Respondent: "Veel instellingen werken met een ouder- of cliëntenraad. Dat is ook wettelijk voor geschreven".

Samengevat: Tussen 2012 en 2015 was er een daling in het percentage gemeenten dat een budget voor jeugdparticipatie ter beschikking had. Tussen 2015 en 2016 is het budget daarentegen weer gestegen. Daarnaast zien we dat het aantal gemeenten dat aangeeft jeugdigen te betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid bijna verdubbeld is: van veertig procent in 2009 naar 73 procent in 2016. Het percentage gemeenten dat jeugd in de jeugdhulp betreft is gestegen van 13 procent in 2012 naar 52 procent in 2016. Een deel van de gemeenten die nog niet aan jeugdparticipatie doen, hebben wel de intentie om jeugdparticipatie in te richten, zowel in het algemeen als rond de jeugdhulp, maar vooral door andere prioriteiten (zoals de transformatie) en door moeite met het bereiken van jongeren komt het (nog) niet goed van de grond. Daarnaast zijn er verschillen tussen gemeenten naar inwonersklasse als het gaat om budget, prioritering en mogelijkheden: kleinere gemeenten zijn minder vaak actief en hebben minder vaak een budget dan grotere gemeenten.

45 respondenten gaven antwoord op de vraag wat de reden is voor het (nu) nog niet betrekken van jeugdigen bij de jeugdhulp. In de lijn der verwachting, geeft het merendeel (25) van hen aan dat de prioriteiten in de afgelopen jaren vooral bij het inrichten van het nieuwe jeugdhulpstelsel lagen. Een van de respondenten zegt: "2015 is het eerste jaar geweest van de nieuwe jeugdtaak. De prioriteit lag bij stelsel inrichten voor nieuwe jeugdhulpklanten en zorg continuïteit". Een andere respondent zegt: "Er zijn zaken in het jeugdbeleid die meer prioriteit hebben. Dan doel ik vooral op het transformeren van

3 Vormgeving van jeugdparticipatie

3.1 Niveaus

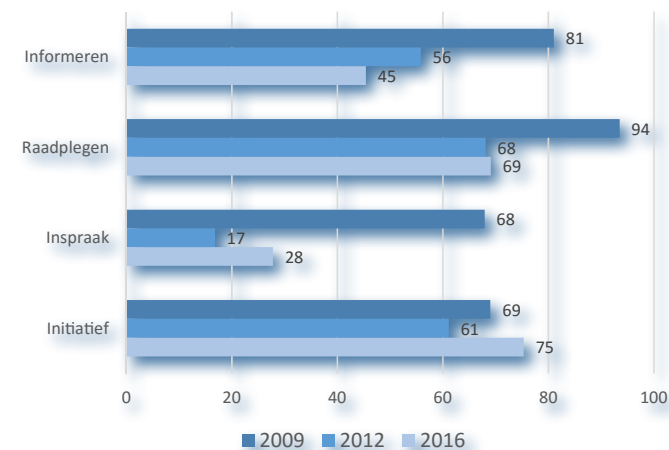
Eerder gaven we al aan dat het aantal gemeenten dat jeugdigen betreft bij gemeentelijk beleid dat op hen betrekking heeft, is gestegen van 40 procent in 2009 naar 49 procent in 2012 en naar 73 procent in 2016. Gemeenten konden zowel in 2009, 2012 en 2016 meerdere antwoorden geven op de vraag: hoe worden jeugdigen in uw gemeente betrokken bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid dat op hen betrekking heeft? In de vragenlijst van 2009 hanteerden we vijf niveaus van jeugdparticipatie, in 2012 en 2016 vier niveaus, waardoor een vergelijking met 2012 op dit punt het meest betrouwbaar is. Het gaat om de volgende niveaus:

- Informeren: hierbij gaat het erom of de gemeente jeugdigen informeert over bepaalde thema's die op hen betrekking hebben;
- Raadplegen; hierbij gaat het erom of de gemeente jeugdigen raadpleegt over zaken die hen aangaan;
- Inspraak hebben; hier gaat het erom dat gemeenten jeugdigen daadwerkelijk inspraak geven. De nadruk ligt op het stimuleren van jeugdigen om 'in te spreken' in gemeentelijk beleid, maar het gaat ook om betrokkenheid van jeugdigen in de uitvoering ervan;
- Stimuleren eigen initiatief; het gaat over de mate waarin een gemeente jeugdigen stimuleert om eigen initiatieven te ontplooiën en om ongevraagd advies te geven.

Een van de conclusies in 2009 was wel dat gemeenten toen vooral actief waren op het niveau van raadplegen en het minst op de hoogste niveaus: het geven van inspraak en stimuleren van eigen initiatief. In zeven jaar tijd heeft er een verandering plaatsgevonden. Tussen 2012 en 2016 zien we namelijk een opmerkelijke stijging van de inzet op juist die hoogste niveaus van jeugdparticipatie: het percentage gemeenten dat inspraak geeft

steeg van 17 procent naar 28 procent; bij het stimuleren van eigen initiatief ging het van 61 procent naar 75 procent. In 2009 en 2012 waren de meeste gemeenten vooral actief op het niveau van 'raadplegen'. Anno 2016 houden de meeste gemeenten zich (ook) bezig met het stimuleren van het eigen initiatief van jeugdigen.

Figuur 3.1.
Realisatie van de verschillende niveaus van jeugdparticipatie (% , N = 122)

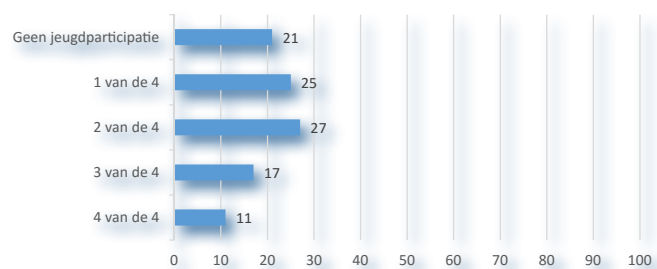

In figuur 3.2. hebben we een uitsplitsing gemaakt naar het aantal niveaus van participatie waarop gemeenten actief zijn. In 2016 zien we dat (ruim) een kwart van de gemeenten aangeeft op twee van de vier niveaus (27%) dan wel een niveau (25%) actief te zijn. 17 procent van de gemeenten zet in op drie niveaus en elf procent is actief op alle niveaus. Ruim een vijfde (21%) stelt niets te ondernemen op het gebied van jeugdparticipatie. Gemeenten met meer inwoners hanteren vaker meerdere niveaus van jeugdparticipatie, zoals valt af te leiden uit figuur 3.3. In gemeenten tussen de 0 en 50.000 inwoners worden

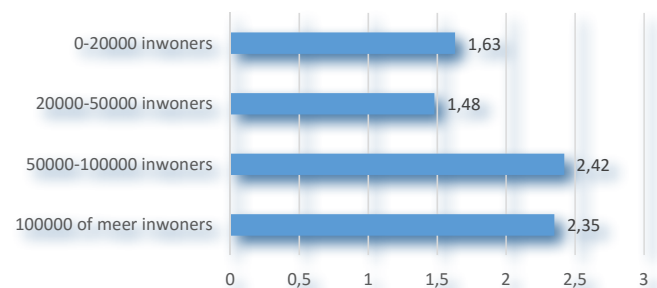

1 of twee niveaus ingezet en in gemeenten tussen 50.000 en 100.000 inwoners twee of drie niveaus.

*Figuur 3.2.
Aantal niveaus jeugdparticipatie dat gemeenten toepassen (% , N=122)*

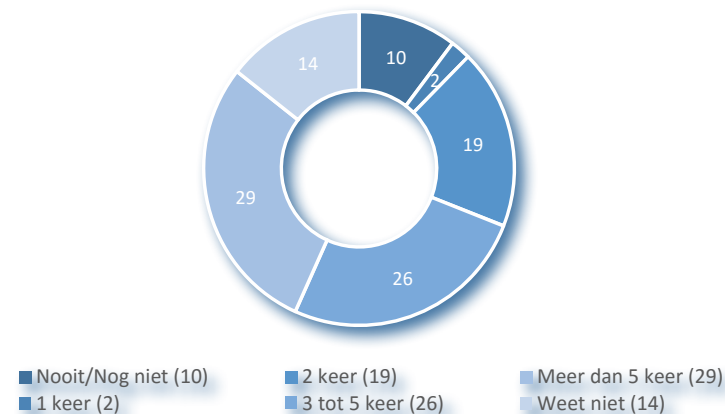
*Figuur 3.3.
Aantal niveaus van jeugdparticipatie dat gemeenten toepassen naar inwonersklasse*

Wanneer wordt gekeken naar de frequentie van inzet van jeugdparticipatie sinds de transitie van januari 2015 om jongeren te betrekken bij het vormgeven, uitvoeren en/ of evalueren van gemeentelijk beleid dat op hen betrekking heeft (figuur 3.4.), blijkt dat ruim een kwart (29) van de 97 respondenten die deze vraag beantwoordden, stelt dat hun gemeente meer dan vijf keer een vorm van jeugdparticipatie heeft ingezet. In ruim een kwart (26%) van de gemeenten worden manieren om jongeren te betrekken sinds

de transitie drie tot vijf keer ingezet. In een klein vijfde (19%) van de gemeenten gaat het om twee keer. 14 procent van de respondenten geeft aan niet te weten wat de frequentie is van de inzet van verschillende manieren om jongeren bij het gemeentelijk beleid te betrekken, tien procent geeft aan dat er nooit gebruik wordt gemaakt van manieren om jongeren bij het gemeentelijk beleid te betrekken en slechts twee procent van de respondenten geeft aan dat dit een eenmalig 'iets' is.

*Figuur 3.4
Frequentie jeugdparticipatie in gemeenten (% , N=97)*

3.2 Thema's

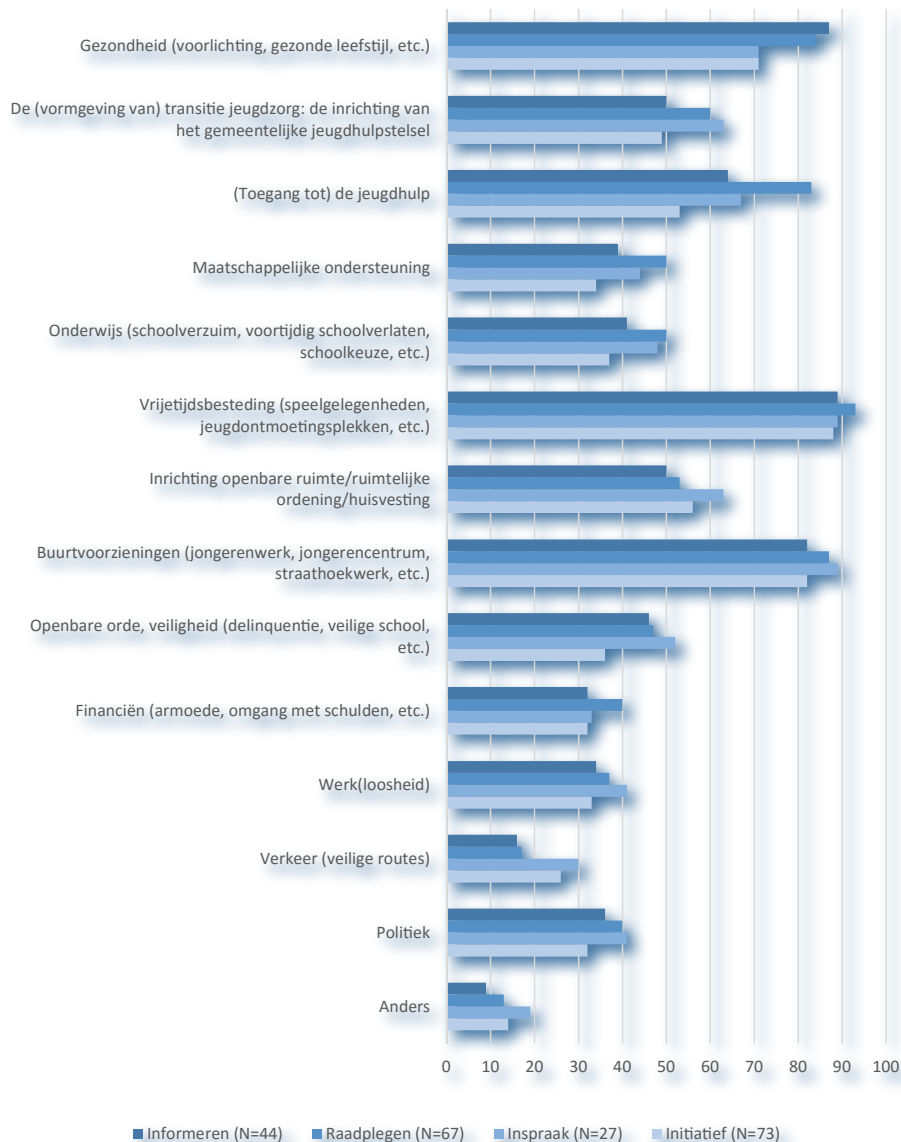
Gemeenten betrekken, net als in 2009, jeugdigen het meest rond de thema's vrijetijdsbesteding (14%), buurtvoorzieningen (13%) en gezondheid (12%). In figuur 3.5 is weergegeven op welke thema's jeugdparticipatie in gemeenten plaatsvindt, waarbij ook steeds het niveau op de participatieladder is aangegeven.² Respondenten konden meerdere antwoorden geven. Als het gaat om het thema gezondheid worden jeugdigen vooral geïnformeerd. Binnen de thema's (toegang) tot de jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, vrijetijdsbesteding en financiën (armoede) is raadplegen het meest voorkomende niveau van jeugdparticipatie. Jeugdigen krijgen vooral inspraak in de thema's (vorm-

² Een enkele respondent heeft deze vraag niet beantwoord, vandaar dat het aantal antwoorden niet exact overeenkomt met aantal gemeenten dat aangegeven heeft op een bepaald niveau actief te zijn als het gaat om jeugdparticipatie.

geving) transitie, inrichting openbare ruimte, buurtvoorzieningen, openbare orde en veiligheid, werk(loosheid), politiek en een aantal niet in de vragenlijst voor gecategoriseerde onderwerpen.

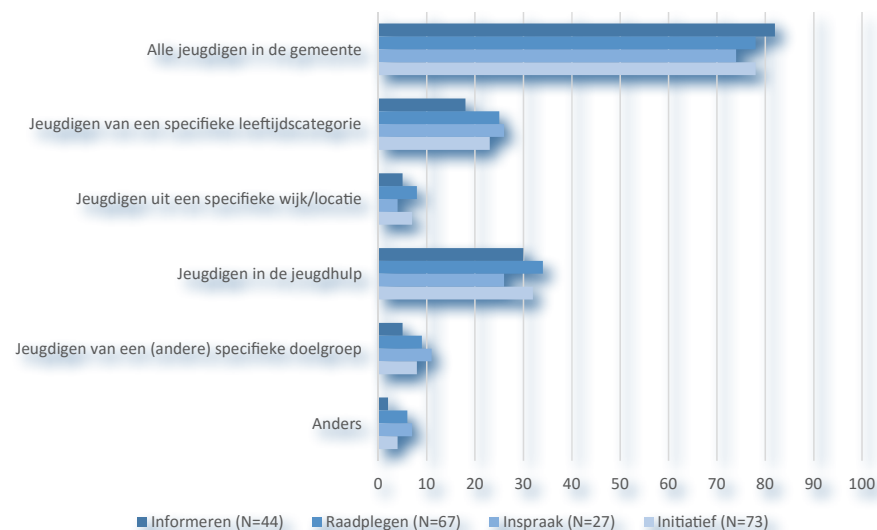
Figuur 3.5
Thema's naar niveau jeugdparticipatie(%)

3.3 Doelgroepen

Gemeenten konden aangeven op welke specifieke groepen zij hun jeugdparticipatiebeleid richten. Meerdere antwoorden waren mogelijk. Meer dan de helft van de gemeenten (53%) geeft aan alle jeugdigen in de gemeente als doelgroep te hebben, bijna een vijfde (19%) richt zich (vooral) op de jeugdigen in de jeugdhulp en 14% op jeugdigen van een specifieke leeftijdscategorie. Een klein deel van de gemeenten richt zich op een andere specifieke doelgroep (6%) of op jeugdigen uit een specifieke wijk of locatie (5%). Dit komt min of meer overeen met de doelgroepen die gemeenten in 2009 noemden. In figuur 3.6. hebben we de doelgroepen uitgesplitst naar niveau van jeugdparticipatie. In 2009 zagen we nog dat gemeenten hogere niveaus van participatie vooral inzetten op een specifieke leeftijdscategorie of wijk en minder op alle jongeren. In 2016 is de situatie anders. De hoogste niveaus van jeugdparticipatie, het geven van inspraak en stimuleren van eigen initiatief worden met respectievelijk 74 procent en 78 procent nu bijna net zo vaak ingezet op alle jongeren als de lagere niveaus van inspraak, het geven van informatie (82%) en het raadplegen van jongeren (78%).

Figuur 3.6.
Doelgroepen naar niveau jeugdparticipatie (%)

3.4 Manieren waarop jeugdigen bereikt worden

We hebben gevraagd hoe gemeenten jeugdigen proberen te bereiken. Meerdere antwoorden waren mogelijk. Dit levert een divers beeld op, zoals weergegeven in figuur 3.7. Meest genoemd is het stimuleren van eigen initiatief (12%), gevolgd door 'via een groep vertegenwoordigers van jeugdigen uit de gemeente' (11%) en een jeugdmonitor of ander onderzoek (11%). Iets minder vaak worden genoemd: social media (9%), scholen (9%), via groepsvertegenwoordigers vanuit aanbieders jeugdhulp (8%), bezoeken aan wijken, jongerencentra en/of jeugdhulpverleningsorganisaties (8%) en het organiseren van panels, debatten en bijeenkomsten (8%). Ook genoemd zijn het benaderen van individuele jeugdigen (6%), via een website (6%), via monitor of ander onderzoek vanuit jeugd(hulpverlenings)organisaties (5%).

Informeren

De meest gebruikte kanalen om jeugdigen te informeren zijn via (aankondiging van) een jeugdmonitor of ander onderzoek van de gemeente (61%), door informatie te geven over het stimuleren van eigen initiatief van jeugdigen (61%), via social media (57%) en via een groep vertegenwoordigers vanuit de gemeente zoals een jeugd- of jongerenraad (52%).

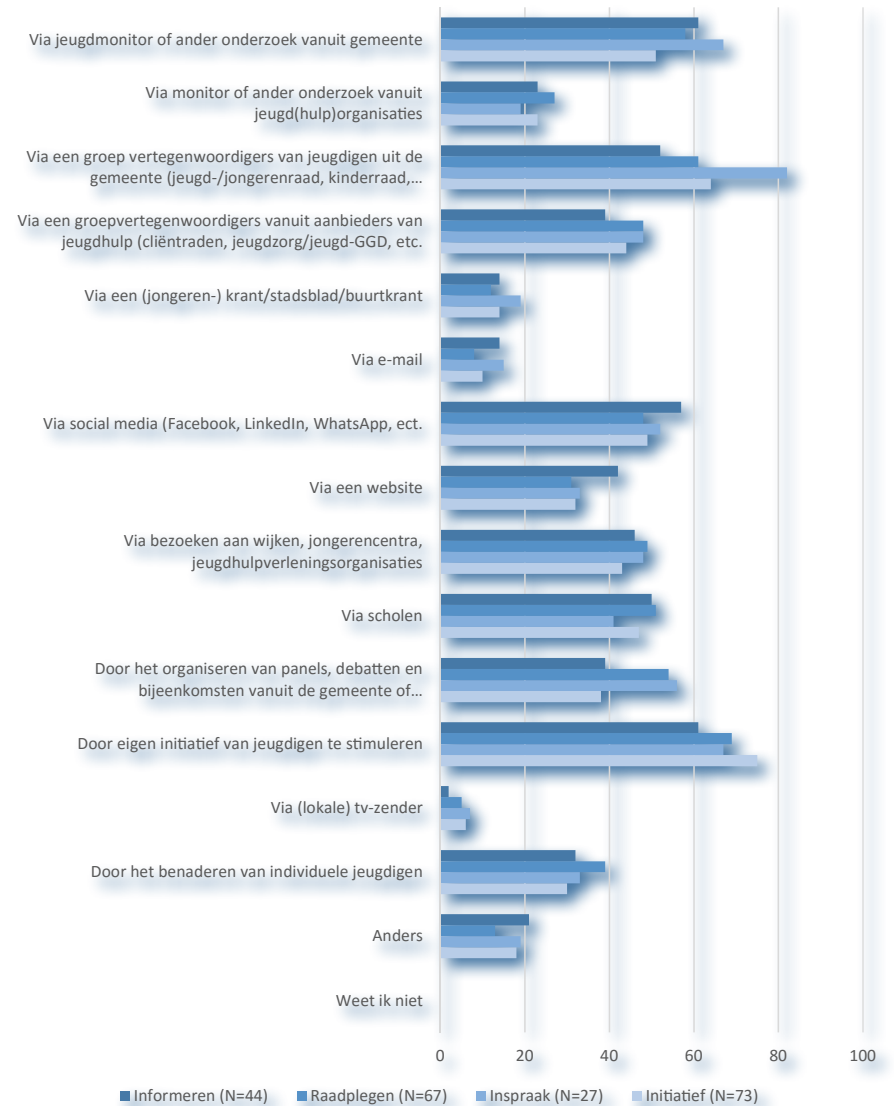
Raadplegen

De meeste gemeenten raadplegen jeugdigen via (stimulering) van eigen initiatieven van jongeren (69%), via een groep vertegenwoordigers van jeugdigen uit de gemeente zoals een jeugd- of jongerenraad (61%), via een jeugdmonitor of ander onderzoek van de gemeente (58%) en door het organiseren van panels, debatten en bijeenkomsten van de gemeente (54%).

Inspraak

Bij inspraak is het beeld enigszins vergelijkbaar met raadplegen. Jeugdigen krijgen het meest inspraak via een groep vertegenwoordigers van jeugdigen uit de gemeente (82%), door het stimuleren van eigen initiatief (67%), via een jeugdmonitor of ander onderzoek van de gemeente (67%) en door het organiseren van panels, debatten en bijeenkomsten van de gemeente (62%).

*Figuur 3.7.
Manieren waarop gemeenten jongeren bereiken naar niveau
jeugdparticipatie (%)*

Stimuleren eigen initiatief

Eigen initiatief wordt als zodanig gestimuleerd (75%), maar daarnaast ook door te werken met een groep vertegenwoordigers uit de gemeente (64%), via jeugdmonitor of ander onderzoek (51%) en via social media (49%).

De resultaten kunnen zoals gezegd niet 1 op 1 vergeleken worden met 2009 aangezien er toen vijf niveaus van participatie gehanteerd werden. Wel kan gesteld worden dat het contact leggen met jongeren via social media nu veel meer genoemd wordt dan in 2009. Hetzelfde is dat er zowel in 2009 en 2016 veel gebruik wordt gemaakt van contacten met een groep jongerenvertegenwoordigers uit de gemeente en het organiseren van panels en debatten.

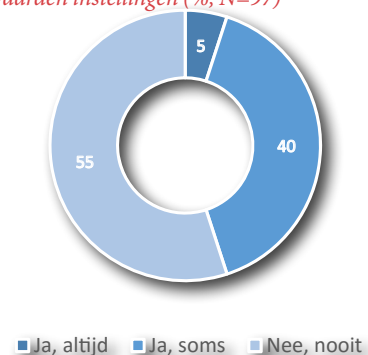
3.5 Subsidievoorwaarden instellingen

Bij de vraag 'Stelt u als gemeente de voorwaarde dat instellingen jongeren dienen te betrekken bij het verstrekken van subsidies/vergunningen?' geeft meer dan de helft van de gemeenten (55%) die deze vraag beantwoordden aan dat zij dit nooit doen. 40% stelt deze voorwaarde soms en 5% zegt het altijd te doen. Het gaat bij de gemeenten die soms of altijd voorwaarden stellen om voorwaarden aan buurtvoorzieningen (Jongerenwerk, jongerencentrum) (73%), aanbieders van jeugdhulp (43%), sportverenigingen (27%), culturele instellingen (21%), gezondheidsinstellingen (16%), onderwijsinstellingen (11%). Andere niet in de vragenlijst voor gecategoriseerde genoemde instellingen (9%) zijn: aanvragers die in aanmerking willen komen voor het flexibel jeugdbudget en welzijnstellingen.

Samengevat: als het gaat om de vormgeving van jeugdparticipatie blijken meer gemeenten dan in 2009 en 2012 in te zetten op de hoogste niveaus en daarmee echte zeggenschap: het geven van inspraak en het stimuleren van eigen initiatief. In 2009 zagen we nog dat gemeenten hogere niveaus van participatie vooral inzetten op een specifieke leeftijdscategorie of wijk en minder op alle jongeren.

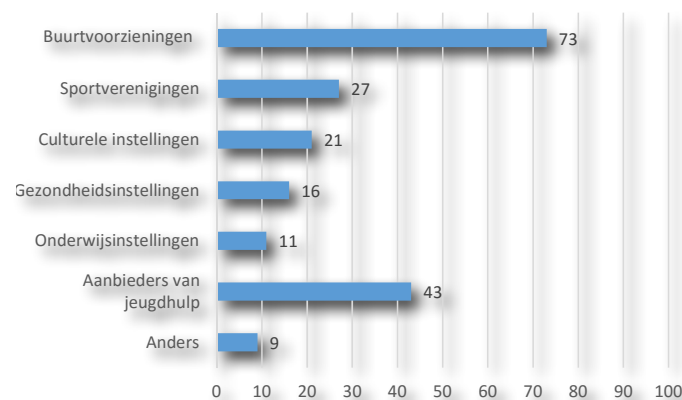
Figuur 3.8.

Subsidievoorwaarden instellingen (% , N=97)

Figuur 3.9.

Instellingen met subsidievoorwaarden (% , N=88)

De hoogste niveaus van jeugdparticipatie worden nu bijna net zo vaak ingezet op alle jongeren als de lagere niveaus van inspraak (het geven van informatie en het raadplegen van jongeren). Jeugdparticipatie krijgt net als in 2009 nog vooral vorm door contacten met een groep jongerenvertegenwoordigers uit de gemeente en door het organiseren van panels/debatten. Wel zien we een tendens tot meer gebruik van social media om de doelgroep te bereiken.

4 Behoeften aan ondersteuning van gemeenten

4.1 Stellingen

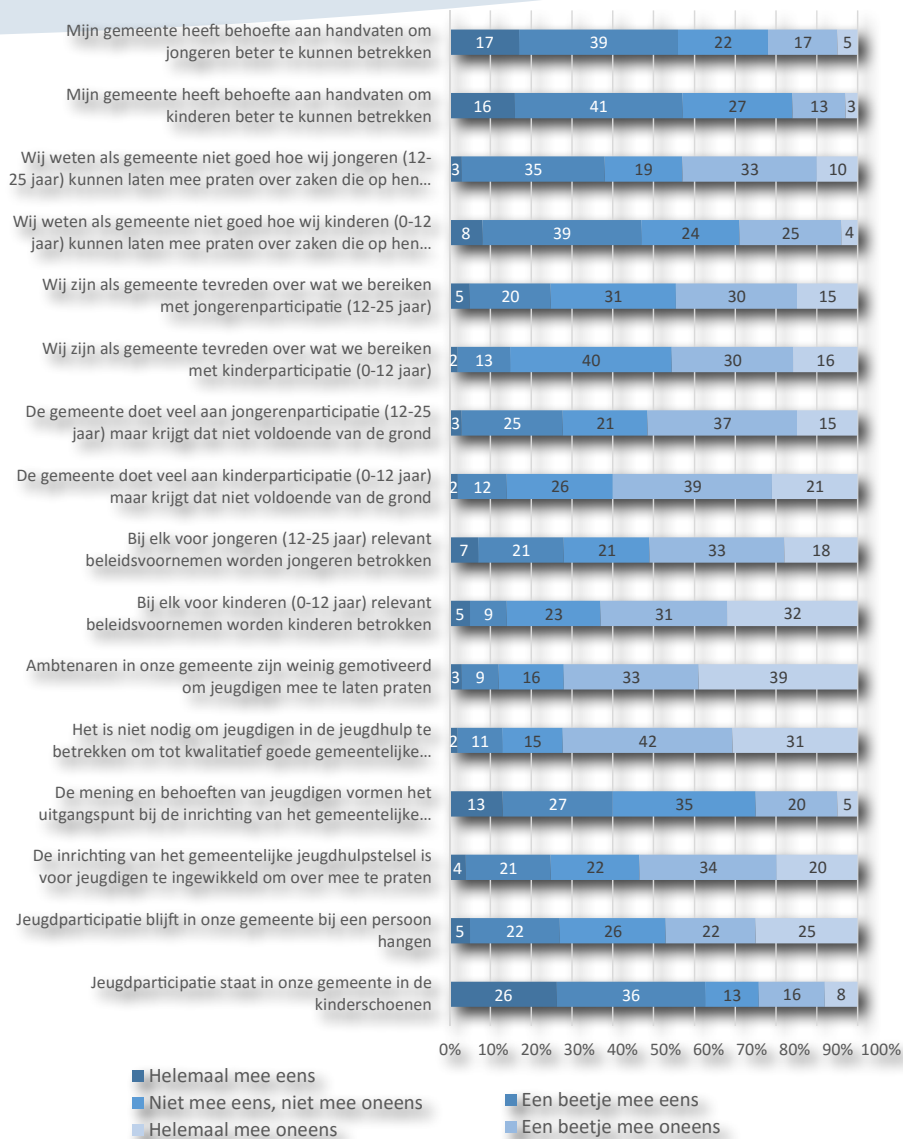
In figuur 4.1 staan de antwoorden op de stellingen zoals voorgelegd in 2016. Daaronder staan twee tabellen met het percentage respondenten dat het in 2009 dan wel 2012 en 2016 helemaal tot een beetje eens was met enkele van deze stellingen. Uit de eerste stellingen blijkt dat meer dan de helft van de gemeenten, respectievelijk 56 procent en 57 procent, het helemaal tot een beetje eens is met de stelling behoefte te hebben aan handvatten om jongeren en kinderen beter te kunnen betrekken. 38 procent is het (helemaal of een beetje) eens met de stelling als gemeente niet goed te weten hoe jongeren bij beleid te betrekken. Als het gaat om kinderen, betreft dit bijna de helft van de gemeenten (47%). Een kwart van de gemeenten (25%) is het helemaal of een beetje eens met de stelling dat men tevreden is over wat er wordt bereikt met jongerenparticipatie. Als het om kinderp participatie is dit maar 15 procent.

Ondanks dat gemeenten anno 2016 aangeven meer een jeugdparticipatie te doen, vindt in 2016 bijna twee derde van de gemeenten (62%) dat jongerenparticipatie nog in de kinderschoenen staat. In 2009 was dit met 37 procent van de gemeenten veel lager. In 2009 vond 16 procent van de gemeenten dat jeugdparticipatie bij één persoon in de gemeente blijft hangen, in 2016 is dat gestegen naar ruim een kwart (27%). Daarentegen is het aantal gemeenten dat het een beetje tot helemaal eens is met de stelling dat jongeren bij elk voor hen relevant beleidsvoornemen worden betrokken licht gestegen: van 22 procent in 2009 naar 28 procent in 2016 – dat is nog steeds een ruime minderheid. Op de stelling ‘de inrichting van het gemeentelijk jeugdbeleid is voor jeugdigen te ingewikkeld

om over mee te praten’, antwoordde in 2009 ruim een vijfde (21%) bevestigend, in 2016 is dat met een kwart iets hoger (25%). In 2012 was vier procent van de gemeenten het eens met de stelling ‘het is niet nodig om jeugdigen in de jeugdhulp te betrekken om tot kwalitatief goede zorg te komen’, in 2016 is dat 13%. Daarentegen: het percentage gemeenten dat de meningen en behoeften van jeugdigen als uitgangspunt ziet bij de inrichting van het jeugdstelsel is bijna gehalveerd van 73 procent in 2012 naar 40 procent in 2016.

Uit de antwoorden op de stellingen kan worden geconcludeerd dat het merendeel van de gemeenten behoefte heeft aan handvatten om jeugdparticipatie vorm te geven en niet tevreden is met wat er nu bereikt wordt met jeugdparticipatie. En dat geldt voor kinderp participatie in sterkere mate dan voor jongerenparticipatie. Meer gemeenten dan voorheen vinden dat jeugdparticipatie nog in de kinderschoenen staat en teveel bij een persoon in de gemeente blijft hangen.

Figuur 4.1.
Stellingen over jeugdparticipatie 2009 (% , N=122)

Tabel 4.1.
Vergelijking stellingen 2009-2016: percentage 'helemaal tot een beetje met deze stelling eens'

JEUGDPARTICIPATIE	2009	2016
Jeugdparticipatie staat in onze gemeente in de kinderschoenen	37%	62%
Jeugdparticipatie blijft bij een persoon in de gemeente hangen	16%	27%
Bij elk voor jongeren relevant beleidsvoornemen worden jongeren betrokken	22%	28%

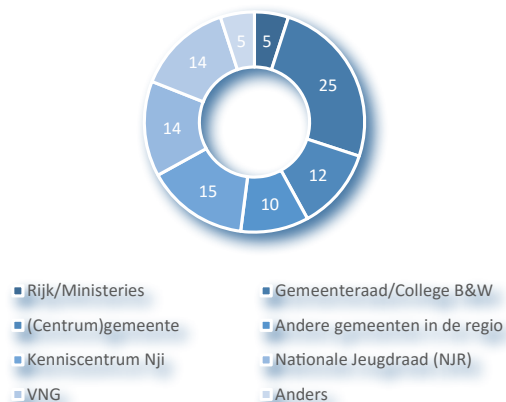
Tabel 4.2.
Vergelijking stellingen 2012-2016: percentage 'helemaal tot een beetje met deze stelling eens'

JEUGDPARTICIPATIE EN JEUGDHULP	2012	2016
De inrichting van het gemeentelijke jeugdhulpstelsel is voor jeugdigen te ingewikkeld om over mee te praten	21%	25%
De meningen en behoeften van jeugdigen vormen het uitgangspunt bij de inrichting van het jeugdhulpstelsel	73%	40%
Het is niet nodig om jeugdigen te betrekken om tot een kwalitatief goede gemeentelijke jeugdhulp te komen	4%	13%

4.2 Verantwoordelijkheden

Aan de gemeenten is gevraagd welke partijen er volgens hen een rol spelen in het bevorderen van jeugdparticipatie op gemeentelijk niveau (zie figuur 4.2.). Meerdere antwoorden konden worden gegeven. Een kwart van de respondenten (25%) zegt dat dit vooral bij de gemeenteraad of het College van B&W ligt. Ook relatief vaak genoemd worden het NJI (15%), de NJR (14%), de VNG (14%), de (centrum)gemeente (12%) en andere gemeenten in de regio (10%). De rijksoverheid / de Ministeries worden door weinig gemeenten genoemd (5%). Negentien gemeenten vulden (ook) de categorie 'anders' in en noemden soms meerdere partijen: (lokaal) jeugd- en jongerenwerk (4x), onderwijs (3x), algemeen maatschappelijk werk, allen/iedereen (2x), buurthuizen, instellingen waar jongeren vrije tijd doorbrengen, relevante kennispartners, Wmo raad, regionale inkooporganisatie, jeugdhulpaanbieders, betrokken organisaties, Jimmy's.

*Figuur 4.2.
Partijen die een rol spelen bij jeugdparticipatie op gemeentelijk niveau
(%, N=122)*

Gevraagd is ook naar de rol die deze actoren (kunnen) hebben bij jeugdparticipatie op gemeentelijk niveau. De antwoorden waren voor gecategoriseerd en zijn weergegeven in figuur 4.3. Financiering werd het meest genoemd bij gemeenteraad en College (82%), de rijksoverheid (78%) en de (centrum) gemeente (56%). Kennisoverdracht bij kenniscentrum NJI (97%), VNG (86%) en de NJR (85%). Scholing zien respondenten vooral weggelegd als taak voor NJI (59%), de VNG (53%) en de NJR (42%). Onderzoek vinden de respondenten een taak van NJI (81%), Rijk (61%) en VNG (59%). Als het gaat om kennisuitwisseling, bijvoorbeeld door middel van een platform, legt het merendeel deze taak bij de NJR (82%) of (centrum)gemeente en NJI (beiden 76%), op de voet gevolgd door andere gemeenten in de regio (73%). Het overgrote deel vulde voor sommige actoren ook de categorie ‘anders in’ en wijden daarover uit. Daar gaan we hieronder nader op in.

Gemeenteraad/college B&W

Respondenten geven aan dat de gemeenteraad/college B&W met name een stimulerende en aanjagende rol moet hebben bij het bevorderen van jeugdparticipatie door draagvlak te creëren voor en betrokken te zijn bij jeugdparticipatie. Daarnaast vinden de gemeenten het belangrijk dat het gemeentebestuur zelf het contact zoekt met jongeren

en dat zij bereid zijn om de mening van jongeren mee te laten tellen bij het vaststellen van het gemeentelijk beleid. Het gemeentebestuur moet volgens de respondenten openstaan voor gesprekken met jongeren en hun ideeën en meningen serieus nemen. Jeugdparticipatie dient structureel te worden ingepast in beleidsthema's zoals cultuur en sport. Tot slot vinden de respondenten het belangrijk dat er een gezamenlijke visie op jeugdparticipatie wordt gevormd.

Andere gemeenten in de regio

Wat betreft de rollen van de andere gemeenten in de regio is het volgens respondenten van belang dat er meer samenwerking ontstaat tussen gemeenten in de regio en dat er gezamenlijke visies en belangen worden opgesteld. Tot slot kunnen andere gemeenten ook een rol spelen in facilitering.

NJR

Volgens de respondenten zou de NJR vooral een activerende rol moeten hebben bij het stimuleren van jeugdparticipatie, zoals het aanbieden van trainingen en activiteiten. De NJR zou gemeenten kunnen motiveren en stimuleren om meer in te zetten op jeugdparticipatie op lokaal niveau, en gemeenten ondersteunen wat betreft facilitering. Ook zou de NJR jeugdparticipatie meer op de agenda kunnen zetten met aandacht voor onderwerpen die landelijk met jongeren opgepakt kunnen worden.

VNG

De VNG zou agenda-settend kunnen werken als het gaat om jeugdparticipatie. De VNG zou volgens de respondenten een belangenbehartiger van alle gemeenten moeten zijn en zou een activerende rol moeten hebben in het motiveren en activeren van gemeenten om in te zetten op jeugdparticipatie.

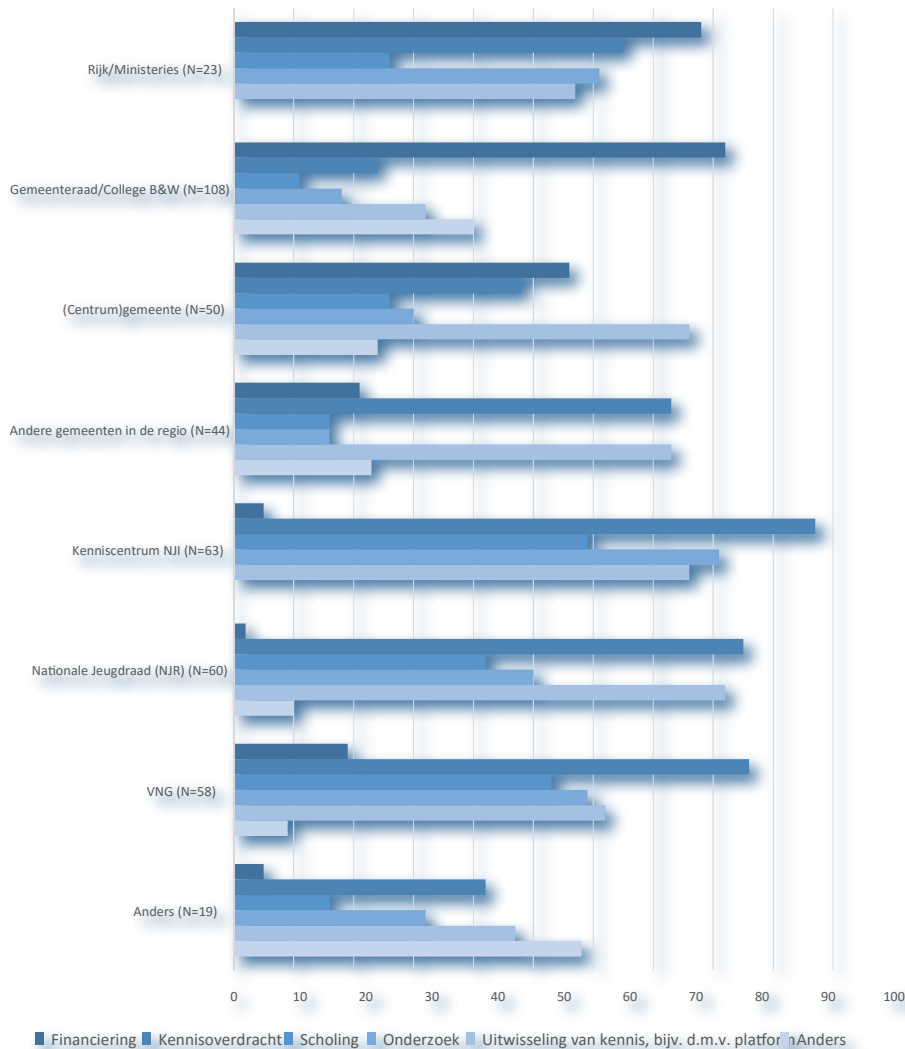
Anders namelijk

Tot slot noemen respondenten dat activiteiten van de verschillende partijen vooral ingericht moeten worden rondom de jeugdigen. Zo is het volgens respondenten van belang om de behoeften van jongeren te peilen en om kinderen en jongeren echt te betrekken

bij het gemeentelijk beleid. Jongeren zouden gemotiveerd, geënthousiasmeerd en gestimuleerd moeten worden voor participatie. Partijen dienen een open te staan voor gesprekken met jongeren

*Figuur 4.3.
Verwachte activiteiten van de verschillende actoren (% , N=122)*

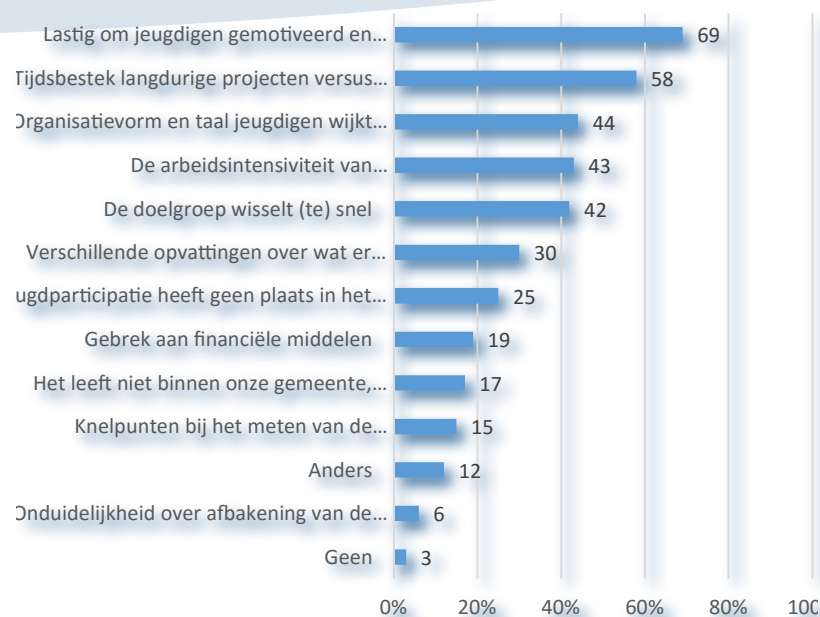

4.3 Drempels en behoeften

Uit de antwoorden op de stellingen leidden we reeds af dat gemeenten behoefte hebben aan handvatten om jeugdparticipatie vorm te geven. Gevraagd is naar de drempels die gemeenten tegenkomen bij het vormgeven van jeugdparticipatie. De antwoorden waren voorgecategoriseerd. Ruim twee derde van de gemeenten (69%) vindt het lastig om jeugdigen gemotiveerd en betrokken te houden. Deze belemmering werd in 2009 ook het meest genoemd (67%). Daarnaast worstelt meer dan de helft van de gemeenten (58%) met de spanning tussen het vaak langdurige tijdsbestek van beleidstrajecten en de dynamiek van de leefwerelden van de jeugd. Iets minder dan de helft (44%) vindt het een drempel dat organisatievorm en taal van de jeugdigen afwijkt van die van de overheid. Een bijna even groot percentage (43%) ziet de arbeidsintensiteit van jeugdparticipatieprojecten als een obstakel of vindt de doelgroep te snel wisselen (42%).

Er zijn ook drempels die door wat minder gemeenten worden genoemd. Bijna een derde (30%) ervaart als belemmerend dat er verschillende opvattingen zijn over wat er onder jeugdparticipatie wordt verstaan. Een kwart (25%) stelt dat jeugdparticipatie geen plaats heeft in het beleid van de diverse beleidssectoren. Minder vaak genoemd zijn: gebrek aan financiële middelen (19%), ‘het leeft niet binnen onze gemeente’ (17%), knelpunten bij het meten van de opbrengsten (15%), onduidelijkheid over afbakening van de doelgroep (6%). 3% van de gemeenten stelt dat er geen drempels zijn. Twaalf respondenten geven andere, niet voor gecategoriseerde belemmeringen aan: gebrek aan capaciteit/tijd (6x), problemen met het bereiken/werven van de doelgroep (niet weten hoe dit te doen) (3x) geen prioriteit(3x), ‘het blijft vaak bij een bepaalde groep betrokken jongeren’, het structureel een plaats geven in alle beleidssectoren, regionale samenwerking waardoor lokale participatie wordt vervangen door regionale participatie.

Figuur 4.4
Drempels die gemeenten tegenkomen bij het vormgeven van
jeugdparticipatie (% , N=122)

Gemeenten is de open vraag gesteld welke behoeften ze in de komende jaren hebben als het gaat om het vormgeven van jeugdparticipatie in hun gemeente. 103 gemeenten hebben deze vraag beantwoord. Zij gaven soms meerdere antwoorden. We hebben de antwoorden gegroepeerd:

- Jeugdigen meer/prominenter en structureler betrekken bij beleidsvraagstukken die hen raken, bij beleidsvoornemens en beleidsherijkingen(23x)
- Het ontwikkelen dan wel delen van best practices/tools, handvatten en (kennis van) (nieuwe) effectieve methoden, met name waar het gaat om het bereiken en werven van groepen die (nu nog) niet bereikt worden(21x)

Respondent: “Een voor jeugdigen aansprekende manier van participatie ontwikkelen die voor gemeenten niet al te arbeidsintensief is en die inspeelt op de ‘vluchtige’ wereld van jeug-

digen”. Andere respondent: “Het realiseren van ontmoetingsplekken (niet zijnde een soos) waar jongeren met elkaar in gesprek kunnen komen en kennis kunnen overdragen”.

- Verankeren/verduurzamen van jeugdparticipatie in beleidsprocessen (13x)

Respondent: “Dat het normaal wordt de jeugd te betrekken bij complexe vraagstukken. Ze weten namelijk heel veel, als het maar in begrijpelijke taal met jongeren wordt besproken”.

Andere respondent: “Meer logisch onderdeel van jeugdbeleid. Daar zijn we wel mee bezig. Dus b.v. ook met spiegelgesprekken binnen het jeugdhulpstelsel maar ook d.m.v. andere vormen van jeugdparticipatie, maar het is nog niet op alle terreinen even vanzelfsprekend”.

- Jongeren (structureel) bij het jeugdhulpstelsel betrekken (7x)
- Geen (5x) bv omdat gemeente zeer klein is of ‘jeugdhulp via aanbieders loopt’
- Kinderparticipatie in de steigers zetten (5x)
- Het verrichten van een betrouwbare monitor/onderzoek (3x)
- Meer gebruik maken van reeds bestaand jongerenplatform, ambassadeurs dan wel van kennis van georganiseerde jongeren in de gemeente (3x)
- Scholing (2x) bv leden adviesraad
- Meer tijd inplannen (2x)
- Meer samenwerking met onderwijs (2x)
- Meer middelen
- ‘ Een bloeiende, zichzelf vernieuwende organisatie waar jongeren graag deel van uit willen maken omdat zij zelf beseffen dat het belangrijk is dat ze meepraten en dat ze ook daadwerkelijk gehoord worden’
- ‘ Helpen bij discussie over wat we met jeugdparticipatie willen bereiken, waar het wel /niet meerwaarde heeft en op welke manier we het goed kunnen organiseren’
- ‘ In samenwerking met omliggende gemeenten komen tot een structureel overleg met de doelgroep ten aanzien van ontwikkelen van jeugdbeleid. In

Provinciaal verband met de gemeenten komen tot jongerenparticipatie voor cliënten in de jeugdzorg'

- Snellere besluitvorming in de gemeente tav dynamiek jongeren
- Uitbreiden netwerk en betrokkenheid behouden deelnemers
- Uitvoering bestaand beleid

Negen respondenten geven aan het niet te weten omdat het nu geen prioriteit heeft in hun gemeente.

4.4 Conclusies en aanbevelingen

Vanaf 2015 heeft de transitie gestalte gekregen en is er, met de inwerkingtreding van de Jeugdwet wel meer budget voor jeugdparticipatie, met name in gemeenten met meer dan 50.000 inwoners. Daarnaast zien we dat het aandeel gemeenten dat aangeeft jeugdigen te betrekken bij gemeentelijk beleid bijna verdubbeld is: van veertig procent in 2009 naar 73 procent in 2016. Het percentage gemeenten dat jeugd in de jeugdhulp betreft is gestegen van 13 procent naar 52 procent. Gemeenten zijn in vergelijking met 2009 nu ook actiever op vooral de hoogste niveaus van jeugdparticipatie: het geven van inspraak en het stimuleren van het eigen initiatief van jeugdigen. Er wordt net als in 2009 veel ingezet op bestaande groepen vertegenwoordigers van jongeren in gemeenten en op het organiseren van debatten/panels. Wel wordt er anno 2016 veel meer gewerkt met social media om jeugdigen te bereiken. Kinderparticipatie staat, in vergelijking met jongerenparticipatie, nog overal in de kinderschoenen.

Gemeenten doen dus meer aan jeugdparticipatie en op 'hogere niveaus': het daadwerkelijk invloed geven aan jeugdigen. Er lijkt een besef te zijn dat beleid maken niet meer zonder burgers kan. De bewustwording van het belang van beleidsgerichte participatie groeit en is ook onderdeel geweest van het transformatieproces. Ook veel gemeenten die nog niet actief zijn, geven aan wel de intentie te hebben om met jeugdparticipatie aan de slag te gaan, maar prioriteiten te geven aan de inrichting van het jeugdhulpstelsel. Wat betreft participatie in de jeugdhulp geven gemeenten aan dat dit vaak wordt uitbesteed. Een veel genoemde reden voor inactiviteit op het gebied van jeugdparticipatie is dat gemeenten gewoonweg niet weten hoe zij jeugdigen moeten bereiken. Dit is, net als

in 2009, ook het meest ervaren drempel die gemeenten tegenkomen bij het vormgeven van jeugdparticipatie. Meer dan de helft van de gemeenten heeft behoefte aan handvatten om jongeren en kinderen bij beleid te betrekken. Het merendeel geeft aan in de komende jaren jeugdigen structureler te willen betrekken bij beleid en wil graag tools/handvatten ontwikkelen dan wel delen met andere gemeenten. Daarnaast noemen gemeenten veelvuldig de wens tot het verankeren en verduurzamen van jeugdparticipatie in beleidsprocessen.

Tijdens een expertmeeting zijn deze conclusies voorgelegd en is gediscussieerd over de vraag wat er nodig is om obstakels te overwinnen om jeugdparticipatie (structureel) een plek te geven in beleid dat op jeugdigen betrekking heeft, en over de vraag wie daarin een rol spelen. De belangrijkste conclusie van deze expertmeeting is dat jeugdparticipatie niet iets is wat vanzelf gaat: een budget en goede aansturing zijn belangrijk. De grootste rol speelt volgens zowel de respondenten uit de online enquête als de aanwezigen tijdens de expertmeeting de gemeente zelf, maar de welwillendheid en het engagement vanuit jeugdigen zelf moet als factor zeker niet onderschat worden. Jeugdigen kunnen en willen als ambassadeur ingezet worden om de voordelen van jeugdparticipatie bij gemeenten te verhelderen en om andere jeugdigen te stimuleren voor verschillende participatieprojecten. Om de huidige knelpunten om te zetten naar kansen is het vooral belangrijk om binnen een gemeente een gedeelde visie te hebben op jeugdparticipatie en wat men hiermee wil bereiken. Ingewikkeld hierbij is dat jeugdparticipatie vaak onder verschillende wetten en beleidsafdelingen valt: passend onderwijs, jeugdwet en jeugdzorg hebben met verschillende partijen van doen maar werken met en voor dezelfde doelgroep. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor het 'leren van elkaar'. Met name daar waar het werkvormen betreft gericht op het werven, bereiken en vasthouden van bepaalde groepen jeugdigen. Er bestaan al veel initiatieven en er is veel kennis over dit onderwerp. Door jeugdparticipatie op de landelijke agenda te zetten en door te zorgen voor een betere samenwerking, afstemming en communicatie tussen gemeenten kunnen grote stappen gezet worden om jeugdparticipatie een structurele en duurzame plek te geven in het gemeentelijk beleid.

Deel 2:

GOEDE VOORBEELDPRAKTIJKEN

In de online enquête is de vraag gesteld: heeft u een goed voorbeeld uit uw gemeente wat betreft het betrekken van jeugdigen bij het vormgeven, uitvoeren en/of evalueren van gemeentelijk beleid dat u zou willen delen met andere gemeenten? 23 procent van de respondenten heeft hier bevestigend op geantwoord. De alleen voor ons onderzoek relevante antwoorden zetten we hier op een rij met eventueel een link naar contactgegevens/website. Daarna gaan we in op 8 voorbeeldpraktijken die we ten behoeve van dit onderzoek door documentenanalyse en interviews nader verdiept hebben.

- Maastricht: binnen het participatieproject rond Jongeren en Talent worden een aantal ideeën uitgewerkt als preventie voor jeugdhulp. Dit wordt gedaan in co-creatie met veel partijen, waaronder met jongeren.
- Westervoort: aandacht voor het JongerenNetwerk (opgesteld voor en door jongeren met ervaringen in de jeugdhulp). Daarnaast is er een online community voor en door jongeren, namelijk **De Beeldbuis** (het jongerenwerk Creon). Jongeren nemen en hebben zelf het initiatief. De gemeente faciliteert en betreft jongeren vanuit deze groepen bij het op te stellen beleid en de uitvoering daarvan.
- Ooststellingenwerf: er wordt er gewerkt met de methode van **+Participatie: www.plus-participatie.nl**. Door middel van Quests en Chats wordt het mogelijk om zowel een grote groep te bevragen maar ook de diepte in te gaan met een chat in kleiner verband.
- Oldebroek: De Vonk(via Spectrum/Elan): jaarwisselingsactiviteiten voor en door jongeren worden uitgevoerd in Oldenbroek. Daarnaast zijn er suïcidepreventieprojecten in Wezep.
- Emmen: Jongerenadviesraad Emmen.
- Scherpenzeel: **regionale Ouder- en Clientennetwerk Samen Sterk**, begeleid door JIJ Utrecht en Zorgbelang Gelderland. Er is een netwerk van ongeveer 120 personen die de gemeente Scherpenzeel bevroegd over inzet voor thema's die spelen binnen de jeugdhulp.
- Leersum/ Utrechtse Heuvelrug: Pilot jongerennetwerk via Jongerenwerk Welnuh: *'in een jongerennetwerk kunnen jongeren voor hun dorp dingen aandragen en onderwerpen aankaarten die voor hen van belang zijn binnen een dorp'*.
- Beuningen: jaarlijkse Kindergemeenteraad. Daarnaast is er een jongerenvereniging voor en door jongeren opgesteld (jeugdbestuur). Ook wordt er in Beuningen gewerkt aan een speelruimtebeleid. Initiatieven voor en door jongeren hebben het grootste draagvlak.
- Goes: **'Newz Goes Around'**. Jongeren kunnen door dit jongerenpersbureau hun mening laten horen en communiceren via deze weg naar een groter publiek.
- Oss: structurele Jongerenraad.
- Nederweert: kooksessies met jeugdigen van jeugdhulpverleningsinstellingen in de regio. Het gaat erom om op een laagdrempelige manier met jongeren in gesprek te raken.
- Zoeterwoude: er wordt om de vier jaar een vragenlijst naar alle jongeren van 10-18 jaar verstuurd vanuit de Jongerenadviesraad. Aan de hand van de uitkomsten wordt de gemeente geadviseerd over welke zaken prioriteit moeten krijgen in het jeugdbeleid. Het is van, voor en door jongeren.
- Amstelveen: Pilot met Jonge Mantelzorgers. Jonge mantelzorgers worden vanaf het begin betrokken bij analyse, ontwikkeling, passend aanbod, beleidsontwikkeling,- en uitvoering.

1 Kleine Ambassade

Over de Kleine Ambassade

De Kleine Ambassade in Schiedam (voorheen Stichting Kik'r), demonstreert hoe kinderen als actieve burgers bij kunnen dragen aan de leefbaarheid van hun omgeving en biedt educatie aan die aansluit op hun leefwereld en omgeving. Daarnaast stimuleert de Kleine Ambassade dat kinderen (meer) gebruik maken van voorzieningen of aanbod in de stad Schiedam en ondersteunt de Kleine Ambassade organisaties die bepaalde doelgroepen (meer) willen betrekken bij de omgeving. Het maakt onderwerpen, zoals natuur en milieu, burgerschap, beroepen, kunst en cultuur toegankelijk voor kinderen en jongeren, zodat zij hierover een goed geïnformeerde eigen mening kunnen vormen. Vervolgens zorgt de Kleine Ambassade ervoor dat die mening ook wordt gehoord. De stichting is gespecialiseerd in communicatie-trajecten rondom participatieprojecten. Communicatiemiddelen worden samen met de doelgroep ontwikkeld. Het team van de Kleine Ambassade bestaat uit 12 medewerkers met uiteenlopende kennis en kunde op het gebied van onder andere onderwijs, redactie, communicatie en het ontwikkelen van projecten en andere leermiddelen. Samen organiseren zij ongeveer 40 participatieprojecten per jaar. Van kindergemeenteraad tot jongerencongres over kansrijk opgroeien. En van educatief kunst- en cultuur doeboek tot voorlichtingsmateriaal over de Schiedamse haven. Ruim 2000 kinderen en jongeren nemen deel aan de projecten. Daarnaast zijn er 75.000 kinderen/jongeren die producten ontvangen en/of gebruiken. Ook is de kindergemeenteraad een goed voorbeeld. Jaarlijks zijn ongeveer 1665 kinderen, 24 basisscholen en 9 wijken betrokken bij de kindergemeenteraad (Jaarverslag De Kleine Ambassade, 2014).

Doelgroep

De Kleine Ambassade richt (oa met de participatieprojecten) op diverse groepen kinderen en jongeren van 8 t/m 27 jaar. Directeur: "Wij vinden het belangrijk om zoveel mogelijk verschillende kinderen en jongeren met elkaar in contact te brengen. Kennismaken

met (en rekening houden met) elkaars leefwereld is heel waardevol. Bij ons werken kinderen en jongeren van verschillende achtergronden samen aan hetzelfde project. We proberen ook contact te houden met de bijzondere doelgroepen, zoals bij de moskee of vluchtelingen. Daarnaast werken we veel samen met het speciaal onderwijs. Het uitgangspunt van de Kleine Ambassade is dat we samen verantwoordelijk zijn om iets van de stad te maken. Gemixte groepen jongeren zijn daarom van belang". Het merendeel van de projecten is gericht op kinderen in de bovenbouw van het basisonderwijs (9-12 jaar), maar de stichting ontwikkelt ook projecten met en voor scholieren van het voortgezet onderwijs en jong volwassenen.

Foto 1: Impressie van de indergemeenteraad Schiedam.

Rol gemeente

De Kleine Ambassade werkt alleen op projectbasis en ontvangt geen structurele subsidie. De stichting werkt met landelijke en lokale partijen, vaak in opdracht van gemeenten, scholen en andere organisaties. De Kleine Ambassade verzorgt niet alleen de ontwikkeling en uitvoering van projecten, maar is ook geoefend in het vertalen van de uitkomsten. De eindproducten van de samenwerking met gemeenten lopen dan ook uiteen van communicatie-uiting tot beleidsadvies. De Kleine Ambassade is zowel initiatiefnemer als uitvoerder. Het is voor de Kleine Ambassade belangrijk dat de organisaties waarmee de stichting samenwerkt ook daadwerkelijk iets hebben aan de resultaten. Directeur: *“In het begin hadden wij vooral de rol van initiatiefnemer, maar nu komen gemeenten of andere organisaties steeds vaker naar ons toe met vragen. Voor ieder probleem of vraagstuk proberen we een oplossing op maat te ontwikkelen. Alles wat wij doen gebeurt zoveel mogelijk op basis van participatie. De ervaring leer dat dat voor alle partijen het meeste oplevert”.*

Niveau van inspraak

Kinderen en jongeren kunnen binnen de projecten van de Kleine Ambassade op alle niveaus inspraak hebben. Het wordt per project, omgeving en gemeente bekeken hoe de doelgroep het beste betrokken kan worden. Voorwaarde is dat kinderen en jongeren die meedoen aan de participatieprojecten wel de kans krijgen om een zinvolle bijdrage te leveren. Een van de belangrijkste doelstellingen van de projecten is volgens de betrokkenen dat de doelgroep ervaart dat het loont om mee te denken. Dat betekent wel dat je kinderen en jongeren altijd moet informeren over de kaders en mogelijkheden waarbinnen zij dat kunnen doen, aldus de directeur.

Beschrijving

De kleine ambassade gebruikt participatie als middel om mensen duurzaam bij de stad Schiedam te betrekken. Dat doet de stichting door samen te werken met een groeiend aantal organisaties en scholen, maar ook door met de gemeente nieuwe projecten op te zetten. De stichting zet zich in om steeds meer mensen en organisaties te laten zien wat het belang en nut van kinder- en jongerenparticipatie is. Dat doet ze met haar projecten, adviezen op maat voor gemeenten en organisaties, maar ook door het geven van lezingen.

Op deze manier wil de stichting er onder andere voor zorgen dat het niet langer alleen volwassenen zijn die meedenken. Kinderen en jongeren worden bij uiteenlopende thema's betrokken. Door de goede samenwerking met verschillende partijen, ontstaat er een steeds groter draagvlak en dat heeft als direct gevolg dat het ook steeds beter mogelijk is om echt iets te doen met de verschillende ideeën en initiatieven van kinderen en jongeren. Voor dat draagvlak is het structurele karakter van initiatieven belangrijk, zoals bij de kindergemeenteraad. Een project dat meerdere jaren loopt en waar inmiddels bijna alle bovenbouwklassen in Schiedam bij betrokken zijn. Echter, het is ook van belang dat het niet alleen om de gemeente gaat, maar dat het ook voor de andere partijen waardevol is om met participatie aan de slag te gaan. Het gaat volgens de betrokkenen om duurzame en nuttige oplossingen waar burgers (jongeren), organisaties, gemeenten en andere (betrokken) partijen iets aan hebben.

Aanleiding

De aanleiding voor de oprichting van De Kleine Ambassade was een project rondom de gemeenteraadsverkiezingen in 2010. Directeur: *“Tijdens dit project deden wij met een groep kinderen onderzoek naar verkiezingen en het gemeentebestuur, maar vooral ook naar de onderwerpen die kinderen zelf belangrijk vonden in hun eigen leefomgeving. Hiervoor werd onder andere een enquête uitgezet onder 1600 basisschoolleerlingen in Schiedam. Ook kregen kinderen de kans om politici te vragen naar hun standpunten. Alle uitkomsten, zowel van het onderzoek als de enquête, werden verwerkt in een educatieve verkiezingskrant, waarmee een nog veel grotere groep basisschoolleerlingen en volwassenen werd geïnformeerd”. Met dit project legde De Kleine Ambassade de basis voor een eigen participatiemethodiek. Directeur: *“We vonden het bijzonder en belangrijk om kinderen te vragen wat zij belangrijke thema's vonden. Toen vonden mensen het wel een beetje raar om kinderen op die manier te betrekken, maar je merkt dat het perspectief de afgelopen jaren wel verschuift. Daar zijn we blij mee. Onze ervaring is daarnaast dat het met de juiste insteek goed lukt om kinderen en jongeren te betrekken, ook bij de wat meer ingewikkelde onderwerpen. Die betrokkenheid is zeer waardevol, voor de kinderen zelf en voor hun omgeving”.**

Methodie

De Kleine Ambassade maakt gebruik van een eigen participatie-methodiek: kinderen worden betrokken door deel te nemen aan lessen over verschillende onderwerpen en door onder begeleiding van de Kleine Ambassade en docenten zelf onderzoek te doen. Het uitgangspunt is dat kinderen en jongeren eerst kennis moeten hebben over bepaalde onderwerpen, voordat zij ideeën kunnen ontwikkelen en adviezen kunnen geven. De Kleine Ambassade probeert zoveel mogelijk partijen uit de stad te betrekken bij haar projecten en kinderen en jongeren 'echte' vraagstukken voor te leggen. Hierdoor voelen kinderen zich serieus genomen, ze zijn gemotiveerd om hun omgeving met andere ogen te bekijken en voelen zich betrokken bij het onderwerp. Om voor een grotere groep kinderen veranderingen in gang te zetten, worden adviezen of resultaten van een project vertaald in uiteenlopende producten, zoals educatieve kranten en magazine voorlichtingsfilmpjes en lokale kindertelevisie, maar ook in beleidsadviezen. Op deze manier probeert de stichting een zo groot mogelijk publiek te bereiken en ervoor te zorgen dat er echt iets met de input van kinderen en jongeren wordt gedaan. Goede en op maat gemaakte communicatie is daarnaast volgens de stichting van groot belang voor het in gang zetten van gedragsveranderingen.

Opbrengsten

Een van de belangrijkste opbrengsten van de Kleine Ambassade is volgens de betrokkenen dat ze veranderingen in gang zetten. Zo is in Schiedam het gescheiden inleveren van plastic afval aanzienlijk toegenomen nadat kinderen van de Schiedamse basisscholen zich hebben ingezet om al hun stadsgenoten over te halen plasticafval te scheiden. Adviezen van de kindergemeenteraad hebben ertoe geleid dat er een speelplekken keurdag en –merk in het leven zijn geroepen én dat alle kinderen nu de kans hebben om op een bijzondere manier kennis te maken met de bedrijven en beroepen in de Schiedamse haven. Ook denken groepjes kinderen mee met het aanbod van verschillende culturele instellingen in de stad, zoals het filmhuis, het theater en het museum. En hebben jongeren zichzelf met het jongerencongres op de kaart gezet met praktische en verfrissende adviezen over fijn opgroeien in Schiedam.

Foto 2: Jongeren presenteren hun adviezen aan beleidsmakers en mede stadsgenoten na een tweedaags jongerencongres in Schiedam.

Foto 3: genomen tijdens interview met kinderen van de Kleine Ambassade.

Overdraagbaarheid

De manier van werken van de Kleine Ambassade is iets wat andere gemeenten ook op zouden kunnen zetten.

Bronnen:

- Jaarverslag De Kleine Ambassade, 2014
- Website De Kleine Ambassade: www.dekleineambassade.nl
- Interview directeur De kleine Ambassade
- Interviews participerende jongeren

2 IDEA

Over IDEA

The International Debate Education Association (IDEA) is een internationale debat-netwerkorganisatie die jongeren een stem wil geven door middel van onderwijs, debating-skills en door het verhogen van het bewustzijn over zaken die op mondiaal niveau spelen. IDEA gelooft dat debat jongeren mogelijkheden biedt voor een open uitwisseling van ideeën en om tegengestelde standpunten te leren kennen en te overwegen. De visie van IDEA is dat debat over de hele wereld wederzijds begrip en geïnformeerd burgerschap bevordert. Het netwerk van IDEA is samengesteld uit locaties gevestigd in Nederland (opgericht in 1999), de Verenigde Staten (2001), het Verenigd Koninkrijk (2011), België (2011), Macedonië (2012), Kirgizië (2013) en Tunesië (201). IDEA ontvangt subsidie van de Europese Unie, de Open Society foundation en enkele andere fondsen. IDEA: <http://nl.idebate.org/>.

Doelgroep

De doelgroep van IDEA is heel breed. De focus ligt op jongeren die niet vanzelfsprekend in de debat-scene terecht komen zoals jongeren uit de jeugdzorg of jongeren uit kwetsbare wijken. Zij zijn doorgaans tussen de 14 en 23 jaar. Op internationaal niveau (met name binnen Europa) zijn zeker 3000 jongeren per jaar actief. In Nederland zijn ongeveer 500 jongeren per jaar actief, waarvan er ongeveer 130 intensief betrokken zijn.

Rol gemeente

Wat betreft de rol van de gemeente, is zij vooral als indirecte partij betrokken bij de activiteiten van IDEA. IDEA maakt bv veel gebruik van locaties binnen gemeenten, zoals wijkcentra en werkt samen met jongerenwerkers die vanuit de gemeente uren krijgen voor bepaalde taken of projecten. Gemeenten komen soms naar evenementen en debating-activiteiten toe. Uitzondering is bv de gemeente Den Haag die nu subsidie gaat verlenen voor een project in de Schilderswijk. Politie, jongeren, jongerenwerkers en gemeente

gaan daar met elkaar in dialoog over problemen rondom etnisch profileren, discriminatie, wederzijds stigmatiseren.

Niveau van inspraak

Door het deelnemen aan debatten krijgen jongeren de kans om hun mening en argumenten over een bepaalde onderwerp te laten horen. IDEA gelooft dat jongeren echt invloed uit kunnen oefenen door hun deelname aan debating-activiteiten. Een voorbeeld hiervan is het 'Mind Your Wallet'-project van IDEA waarin jongeren worden geholpen om financiële problemen bespreekbaar te maken via trainingen met simpele debattechnieken en achtergrondinformatie toegespitst op de doelgroep (bron: website IDEA: <http://nl.idebate.org/>). Een van de doelen die IDEA met dit project wil bereiken is dat de omgeving van jongeren zich meer bewust is van deze problematiek, waardoor jongeren beter ondersteund kunnen worden in hun omgang met financiële problemen. IDEA merkt dat de gemeente komt luisteren naar jongeren tijdens deze debatten en wordt uitgedaagd om antwoord te geven op vragen die tijdens het debat naar voren komen, bijvoorbeeld: 'Hoe kan de gemeente omgaan met jongeren die aan het begin van hun carrière staan, maar wel een torenhoge schuld hebben, terwijl ze het over een aantal jaar makkelijk kunnen betalen?' Een ander voorbeeld is het Navigators project, waarin deba-teenementen georganiseerd worden over thema's als sociale exclusie, discriminatie, ongelijke kansen en uitsluiting ((bron: website IDEA: <http://nl.idebate.org/>)). Jongeren bepalen zelf het thema van het debat, voeren het programma zelf uit en schrijven zelf het rapport. Op deze 'dialoogdagen' gaan jongeren en beleidsmakers samen in gesprek en proberen zij samen oplossingen te bedenken. Het doel is door de dialoog de sociale cohesie binnen Nederland te bevorderen ((bron: website IDEA: <http://nl.idebate.org/>)).

Beschrijving

Zie: <http://nl.idebate.org/>

Aanleiding

IDEA is na de val van de muur (1989) ontstaan door George Soros, van de Europese Open Society Foundation. In de loop van de tijd ontstonden er veel netwerk-debatororganisaties in verschillende landen. De Open Society Foundation kon dit niet allemaal meer coördineren en IDEA werd toen opgericht om taken over te nemen. Sinds 1999 staat IDEA geregistreerd in Nederland en sinds 2007 heeft IDEA hier een fysiek kantoor.

Methode

IDEA maakt gebruik van pure debateducatie en leert jongeren in trainingen te kijken naar wat precies een probleem is en hoe jongeren dit gefocust kunnen benaderen. Jongeren leren niet alleen vanuit hun koker-visie naar een stelling te kijken en worden geforceerd om een bepaald standpunt in te nemen; 'jij bent tegen, jij bent voor'. Het is een soort rollenspel, waarin jongeren zich de verschillende perspectieven eigen proberen te maken. Uiteindelijk bereidt IDEA jongeren voor op public speaking workshops, waar zij ook echt voor een publiek kunnen staan en hun mening kunnen geven. Er kunnen drie uitgangspunten genoemd worden, die de kern van de werkwijze van IDEA vormen: 1. Werken vanuit het hoofd; logisch denken, 2. Het hart; verbonden met passie en 3. De voeten; dat er altijd actie aan verbonden is. Daarnaast gelooft IDEA in het werken vanuit artikel 12 van de Rechten van het Kind; participatie en hoorrecht. IDEA traint jongeren om het uiten van hun mening te verbinden aan rechten, en juist niet om hun mening te verkondigen vanuit een klagende positie. Het gaat erom dat jongeren meer proactief en positief hun positie in de samenleving naar voren brengen. Het laatste belangrijke aspect binnen de werkwijze van IDEA, is de gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Opbrengsten

IDEA signaleert dat jongeren door hun activiteiten pro-actiever worden, zich durven uit te spreken en ook andere jongeren stimuleren tot een positieve verandering. Daarnaast motiveren zij andere jongeren om mee te doen met debatten. Opbrengsten op wijkniveau zijn met name goed te zien vanuit projecten zoals het Schilderswijk-programma. Zo komen er daar meer connecties en lijnen tot stand tussen jongeren, politie en jongerenwerkers en wordt de (sociale) cohesie versterkt. Op institutioneel niveau werkt IDEA aan

het creëren van bewustzijn bij organisaties zodat zij debat omarmen als een toegevoegde waarde in hun strategisch plan.

Overdraagbaarheid

Door debating- trainingen kunnen gemeentebtenaren leren hoe zij op een juiste manier in gesprek kunnen gaan met jongeren door debatten op te zetten met jongeren. In principe kan elke gemeente debatten met jongeren inzetten binnen diverse thema's. Een van de grootste voordelen voor gemeenten is dat de werkwijze van IDEA de samenwerking met (lokale) organisaties en stakeholders, die vaak al veel met jongeren werken, bevordert waardoor gemeenten makkelijker de onzichtbare, soms kwetsbare, jongeren vinden en benaderen. De executive director geeft aan: *"vaak willen gemeenten jongeren vragen hoe zij over bepaalde dingen denken maar weten ze niet hoe ze jongeren moeten benaderen of waar ze zitten"*.

Foto 4

Foto 5, 6 en 7: Website van IDEA: <http://nl.idebate.org/>

Bronnen:

- Interview met executive director van IDEA
- Website IDEA: <http://nl.idebate.org/>

3 Raaz

3.1 Over Raaz

Raaz is een stichting in Zaandam waar alle jongeren uit Zaanstad naar toe kunnen komen om hun idee haalbaar te maken of om hun plannen te realiseren. Raaz helpt jongeren hun weg te vinden in de veelheid aan procedures en regels, maar biedt ook (financiële) ondersteuning. Daarnaast ondersteunt Raaz jongeren bij het opzetten en uitvoeren van hun eigen plannen en ideeën (verantwoording Raaz 2015, 2016 en Raaz: <http://www.raaz.nu/>). Raaz biedt ook (maatschappelijke) stages aan. Verder kunnen jongeren naar Raaz komen als zij ideeën hebben over wat de gemeente Zaanstad beter kan doen of als jongeren willen meepraten over het beleid dat de gemeente ontwikkelt. Middels de AdviesRaaz geven jongeren gevraagd en ongevraagd advies aan de gemeente maar ook aan andere instellingen. AdviesRaaz zet zich in voor politieke participatie en gaat ook langs bij scholen om uiteenlopende onderwerpen te bespreken (Verantwoording Raaz 2015, 2016; Website Raaz (<http://www.raaz.nu/>)). De AdviesRaaz stimuleert tevens ambtenaren om adviesvragen in te dienen. Raaz is een zelfstandige stichting en ontvangt jaarlijks subsidie van de gemeente Zaanstad en Oostzaan. Bij sommige initiatieven zijn 1 of 2 jongeren betrokken, maar er zijn ook initiatieven waar wel 40 jongeren bij betrokken zijn. Op jaarbasis zijn er ongeveer 20 à 25 initiatieven.

Doelgroep

De doelgroep van Raaz betreft alle jongeren in de gemeente Zaanstad in de leeftijd van 12 tot 27 jaar. Het is project-afhankelijk voor welke leeftijdscategorie een idee, plan of project wordt uitgevoerd. Jongeren die bijvoorbeeld een idee hebben voor het organiseren van een bepaald festival zijn vaker tussen de 17 en 22 jaar. Wat betreft de AdviesRaaz gaat het meestal om jongeren van 13-15 jaar.

Foto 8: Alle bezoekers van Raaz komen op de foto!

Rol gemeente

De rol van de gemeente is in de afgelopen jaren veranderd. Raaz was aanvankelijk vooral 'opdrachtgever' van participatieprojecten voor jongeren. Op dit moment wordt alles bij Raaz volledig bedacht door jongeren: van de naam en logo tot de werkwijze en heeft de gemeente enkel een financierende rol en stelt deze alleen vragen. Het is ook niet door de Gemeenteraad vastgelegd dat de jongerenraad een adviesraad is die bindend advies kan geven. Op het moment dat Raaz een vraag vanuit de gemeente ontvangt, wordt met de jongeren onderzocht of en hoe Raaz hier mee verder kan gaan. Er wordt met jongeren overlegd hoe zij tegen de vraag aankijken, of het hen leuk en interessant lijkt en wat ze met deze vraag zouden kunnen doen. De gemeente geeft Raaz de ruimte om jongeren te laten participeren en om hun initiatieven zelf uit te kunnen voeren.

Niveau van inspraak

Via de AdviesRaaz hebben jongeren een adviserende rol als het gaat om beleidsmatige vragen van bijvoorbeeld (lokale) instellingen of de gemeente. De AdviesRaaz bestaat uit een vast groepje jongeren, waar jongeren zich voor een aantal maanden tot jaren aan

verbinden. De raad komt structureel bijeen, namelijk om de week. Zij geeft vaak informeel advies omdat ze aangegeven hebben geen formele status te willen. Los daarvan worden alle initiatieven bij Raaz door de jongeren zelf ingebracht. Dit vraaggericht werken is wat Raaz uniek maakt. De dagelijkse uitvoering vindt plaats op basis van de wensen van jongeren. Op die manier hebben de jongeren ook echt invloed. Het niveau van jeugdparticipatie of inspraak bij initiatieven hangt echter af van het type project, de vraag of ervaring van de jongere. Zo is het bijvoorbeeld op het begin mogelijk dat jongeren ondersteund worden bij elke stap die ze (moeten) zetten. Na verloop van tijd wordt de intensieve ondersteuning steeds minder nodig en worden de jongeren meer zelfstandig. Bovendien hebben veel jongeren na één project of initiatief al goed de smaak te pakken. Ze willen dan graag verder bij Raaz en kunnen ook op een meer autonome manier aan de slag.

Beschrijving

Zie <http://www.raaz.nu/>

Aanleiding

Raaz is opgericht in 2010 om in Zaanstad positief jeugdbeleid en jongerenparticipatie te realiseren.. De gemeente wilde jongeren meer in hun eigen kracht zetten en hen meer betrekken bij het ontwikkelen van beleid. In opdracht vanuit de gemeente Zaanstad is gestart met een onderzoek onder 450 jongeren. Deze jongeren zijn op verschillende plekken benaderd, o.a. op middelbare scholen, thuis, op straat en bij verenigingen. Iedere stap in de ontwikkeling van Raaz is teruggekoppeld naar jongeren, zoals de inhoud, locatie en logo van Raaz. In 2013 heeft Raaz de kans gekregen om een zelfstandige stichting te worden. Dit geeft veel mogelijkheden om jongeren te ondersteunen. Directeur: *“Grote instellingen zijn niet zo snel geneigd om als rechtspersoon op te treden en jongeren te helpen met bijvoorbeeld vergunningen en verzekeringen. Doordat Raaz een eigen stichting is, als rechtspersoon fungeert en jongeren vertrouwen hebben in Raaz, geeft dat armslag en kunnen wij de jongeren (hierin) beter ondersteunen”.*

Methoden

De AdviesRaaz maakt vooral gebruik van methodieken om de positie van jongeren duidelijk te maken. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan aan de hand van brainstormmethodes of door initiatieven van jongeren te stimuleren. Er zijn geen ‘vaste’ methodieken waar Raaz gebruik van maakt, dit is afhankelijk van de vraag of van wat er voor een project nodig is.

Opbrengsten

Raaz signaleert dat jongeren door hen steeds slagvaardiger worden en dat er meer participatie van jongeren in Zaanstad is ten opzichte van andere gemeenten. Daarnaast groeit het aantal initiatieven.

Overdraagbaarheid

De manier van werken van Raaz kan in iedere gemeente worden toegepast. De uitkomsten zullen overal anders zijn.

Bronnen:

- Verantwoording Raaz 2015 (Raaz, 2016)
- Website Raaz: <http://www.raaz.nu/>
- Interview directeurs Raaz (2016)

4 Kinderraad De Bascule

Over De Bascule

De Bascule is een academisch centrum en verleent psychiatrische zorg aan kinderen, jongeren en gezinnen in Amsterdam en omstreken. De Bascule vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren kunnen meedenken over de kwaliteit en de manier van hulpverlening en de organisatie er omheen. In 2012 won de Kinderraad van De Bascule de TipTop-prijs van de kinderjury voor beste Amsterdamse kinderparticipatie-initiatief.

Doelgroep

De algemene doelgroep van de Kinderraad betreft kinderen die in behandeling zijn bij de Bascule. De Kinderraad probeert advies te geven over zaken die voor het hele centrum gelden, ook al kan er soms iets op één groep spelen. De Bascule probeert uit elke (behandel)groep één kind te betrekken in de Kinderraad. Ondersteuner: “Op die manier zie en hoor je de verschillende behoeften”. De Kinderraad is bedoeld voor kinderen tot en met 12 jaar.

Niveau van inspraak

De Kinderraad geeft ongevraagd advies aan het bestuur door uit te spreken wat de behoeften van kinderen in de Bascule zijn. Elke 2 à 3 weken komt de Kinderraad bij elkaar. Daarnaast vindt er drie keer per jaar een bijeenkomst met de Directeur Zorg plaats.

Beschrijving

Zie: www.debascule.com

De Kinderraad komt op voor de belangen van alle kinderen die bij de Bascule in behandeling zijn en bestaat uit vier kinderen van verschillende afdelingen. Alle vragen en ideeën zijn welkom bij de Kinderraad, zowel van kinderen als volwassenen. De doelen van de Kinderraad van de Bascule zijn meedenken met de organisatie en advies geven (www.debascule.com). De Kinderraad is bereikbaar via mail, ideeënbus en door middel

van de folder. Volwassenen benaderen de Kinderraad voornamelijk via de mail: De Bascule, 2015. De Kinderraad wordt ondersteund door een sociotherapeut en wordt gefinancierd vanuit middelen van de Bascule. Er zitten maximaal 4 kinderen in de kinderraad. In de praktijk is het soms lastig om ernaar te streven om uit elke (behandel)groep één kind te betrekken, omdat de LVB-groep vaak al afvalt gezien het feit dat het niet altijd haalbaar is voor deze kinderen om deel te nemen. Bij de andere behandelgroepen kan het voorkomen dat kinderen daar maar heel kort zijn.

Foto 10: TipTopPrijs voor Kinderparticipatie, in 2012 gewonnen vanuit de kinderjury door de Bascule.

Daarnaast zijn er ook kinderen die ambulante hulpverlening krijgen. Zij worden wel betrokken bij de Kinderraad, maar ook dat is heel moeilijk omdat deze kinderen niet de hele dag aanwezig zijn op het terrein. De Kinderraad probeert hen wel op andere manieren te betrekken. Zo hebben zij onder deze kinderen een enquête uitgezet, zodat zij toch hun stem kunnen laten horen.

Aanleiding

Zorginstellingen zijn verplicht een cliëntenraad op te stellen. De Centrale Cliëntenraad is bedoeld voor ouders en verzorgers van cliënten van de Bascule. De kinderen en jongeren hebben een eigen raad, te weten de Kinderraad en de Jongerenraad.

Methoden

Op verschillende creatieve manieren wordt de inspraak bij kinderen gestimuleerd. Er wordt gebruikt gemaakt van het boekje ‘Toetsing Kwali-

teit Jeugd GGZ, Handboek voor toetsing kwaliteit vanuit cliëntperspectief van het Verwey-Jonker Instituut en Stichting Alexander. Dit boek is opgesteld naar aanleiding van ideeën van kinderen en jongeren en hier staan verschillende onderwerpen en stellingen in die worden besproken in de Kinderraad. Aan de hand van dit boekje is ook een advies geschreven in samenwerking met de jongerenraad en CCR. De kinderraad is de onderwerpen één voor één afgegaan en hebben de tips en tops beschreven en advies gegeven.

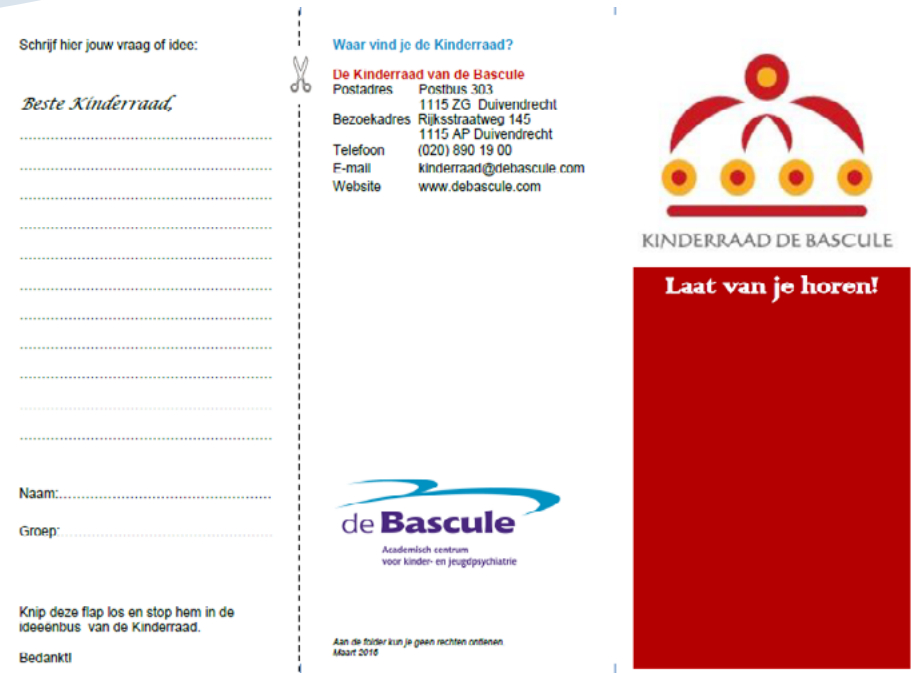
Opbrengsten

Er zijn veel, vooral concrete, veranderingen tot stand gebracht door de Kinderraad zoals het toevoegen van doeltjes op het plein en het zorgen voor meer verstopplekken. Over het algemeen worden de ideeën van de kinderraad altijd uitgevoerd. De Bascule luistert serieus naar de input van de Kinderraad en kijkt vervolgens of het haalbaar is, qua kosten maar ook qua uitvoering, nut e.d.

Overdraagbaarheid

In principe kan elke hulpinstelling die met kinderen werkt een kinderraad oprichten. Wat volgens de ondersteuner belangrijk is, is dat je als instelling, medewerker of sociaaltherapeut door de ogen van de kinderen en jongeren moet proberen te kijken. Uit het jaarlijks overleg wat de Kinderraad heeft met andere ondersteuners binnen de kind- en jeugdpsychiatrische instellingen, blijkt dat dit in Nederland nog weinig gebeurt met betrekking tot kinderen. In principe is er in elke instelling cliëntparticipatie, maar volgens de ondersteuner van de Kinderraad eindigt dat meestal bij de jongeren: de kinderen worden niet altijd meegenomen. Toch is het belangrijk om ook kinderen een stem te geven en zich betrokken te laten voelen bij de instelling. Dat maakt de kinderraad toch wel uniek, vindt de ondersteuner van de Kinderraad. Kinderen kunnen echt goede ideeën hebben. Ondersteuner: *“Vaak denken wij dat bepaalde dingen wel duidelijk zijn voor kinderen, maar dat hoeft niet zo te zijn. Op het moment dat kinderen dit aangeven, passen wij het beleid aan om bepaalde zaken dingen beter of anders uit te leggen”*. Het kan voorkomen dat kinderen er soms niet aan denken om bepaalde zaken bij de groepsleiding neer te leggen, maar door het met elkaar in gesprek te gaan tijdens de kinderraad komen dergelijke zaken op tafel en kunnen zij er toch advies over geven.

Foto 2: Folder Kinderraad 2016

Bronnen:

- Interview ondersteuner van de Kinderraad
- Toetsing kwaliteit Jeugd-GGZ vanuit cliëntperspectief (De Bascule, 2013)
- Jaarverslag Kinderraad 2014-2015 (De Bascule, 2015)
- Folder Kinderraad (2016)
- Website De Bascule: www.debascule.com

5 ABC-methode

Over jeugdparticipatie in de gemeente Zwolle

De gemeente Zwolle vindt jeugdparticipatie al jaren een belangrijk onderwerp omdat de gemeente jongeren wil leren invloed te geven (burgerschapsvorming, talentontwikkeling) en omdat jeugdparticipatie volgens de gemeente leidt tot een betere aansluiting van het beleid op de doelgroep. Er is een Jongerenraad voor de gemeente Zwolle. Ook zijn er kinderplatforms in diverse wijken en verschillende projecten waarmee samengewerkt wordt met studenten bv. als het gaat om het bouwen van mobiele apps. Daarnaast worden er gastlessen en democratiespelen op scholen uitgevoerd en in sommige wijken werken welzijn en politie samen met kinderen waarbij een koppeling gemaakt wordt met beleid. Ook wordt er in Zwolle gewerkt met de ABC-methode. De gemeente is soms regisseur en opdrachtgever van jeugdparticipatie maar ook vaak samenwerkingspartner; jeugdparticipatie ontstaat veelal bottom-up vanuit de praktijk, vanuit enthousiaste initiatieven. Succesfactoren van jeugdparticipatie zijn volgens de gemeente Zwolle: aansluiten bij wat er onder jongeren leeft, jongeren op de hoogte brengen, communiceren voor en door jongeren (via social media), communiceren van succesverhalen intern en extern, gebruik maken van expertise van partners (scholen, jongerenwerk), houding/respect; serieus nemen van jongeren, enthousiaste wethouders, raadsleden en ambtenaren en de ABC-methode. De gemeente Zwolle heeft als speerpunten voor de komende jaren om het bekend maken van de ABC-methode om de communicatie tussen jongeren, professionals en ambtenaren te verbeteren. In het project 5000&co wordt hierop verder gebouwd en ook gekeken of er samen met de Hogeschool een training ontwikkeld kan worden. 5000&co is een project gericht op alle jongeren in de wijk stadshagen en versterking van bewustzijn van jongerenparticipatie bij verenigingen en maatschappelijke organisaties. Daarnaast wil de gemeente succesverhalen verspreiden en verder met democratie en participatie in het onderwijs. In 2015 won de gemeente Zwolle de Jong Lokaal Bokaal voor gemeente met het beste jeugdbeleid van Nederland. Het juryrapport:

”Zwolle bereikt met haar jeugdbeleid veel verschillende doelgroepen, ook de ‘oudere’ jongeren. Het valt op dat Zwolle een breed scala aan ontwikkelingsgerichte activiteiten aanbiedt. Jongeren in Zwolle hebben de mogelijkheid om op verschillende manieren impact te hebben. Wat de jury heel bijzonder vindt, is dat de wethouder betrokkenheid laat zien door jongeren actief op te zoeken. De jury juicht toe dat Zwolle jongeren de verantwoordelijkheid geeft die ze kunnen dragen en hen ook betreft bij complexere thema’s zoals de transitie. Hierin is de gemeente Zwolle een voorloper op andere gemeenten.”

Doelgroep: alle jongeren

Niveau van inspraak.

Bij inzet van de ABC-methode gaat het om de meest vergaande vorm van inspraak: jongeren daadwerkelijk invloed laten geven op beleid dat op hen betrekking heeft.

Beschrijving

Zie: [boekje over ABC-methode](#)

Het doel van de ABC-methodiek is erop gericht jongeren sociaal-maatschappelijke competenties aan te leren zoals coping strategieën. Strategie is dat jongeren het meest beïnvloed worden door leeftijdsgenoten; zij leren door doen, ervaren en leren van elkaar. Jongerenparticipatie gaat om samen doen, denken en beslissen en is daarmee het middel om tot het doel te komen. Uitgangspunt is dat er gewerkt wordt aan affectieve betrokkenheid en het geven van eigen verantwoordelijkheid: als jongeren bij bv het centrum Level Z in Zwolle binnenkomen wordt gevraagd: wat vind je leuk, waar ben je goed in en wat wil je leren en dat bepaalt wat jongeren gaan doen en hoe en daar heeft de jongere zelf invloed op. Dit wordt minimaal elk half jaar gecheckt. Jongeren kunnen participeren door hun eigen ding te doen (Actie) en worden daarbij geholpen door een jongerenwerker of andere vrijwilligers. Iedereen mag meebeslissen (Beslissen) over alle zaken binnen het jongeren centrum waardoor nieuwe ideeën en activiteiten kunnen ontstaan. En alles wordt open en eerlijk besproken met elkaar (Communicatie).

Overzicht:

Aanleiding

Jongerenwerker Bart Demmers heeft de methodiek ontwikkeld en bedacht. Hij richtte in 2006 een jongeren centrum op en bedacht om dit niet van bovenaf te doen, maar met jongeren zelf, meer vraaggericht. De ABC-methode ontwikkelde hij als de ultieme vorm van jeugdparticipatie die jongerenwerkers en jongeren kunnen inzetten om dingen te bewerkstelligen. Bart Demmers: *“Je bent geen agent, geen hulpverlener en geen docent maar een jongerenwerker die zorgt dat jongeren kunnen participeren in de maatschappij”*. De methode biedt jongerenwerkers handvaten om niet te werken op basis van gevoel maar op basis van theorie. Het is een houding.

A: Actie op maat

Elke jongere mag bij Level Z doen wat hij leuk vindt, waar hij goed in is of wat hij graag wil leren.

B: Beslissen

Bij Level Z beslissen de jongeren samen over alles.

C: Communicatie op maat

Alle informatie is openbaar en beschikbaar via communicatiemiddelen die jongeren fijn vinden om te gebruiken.

Opbrengsten

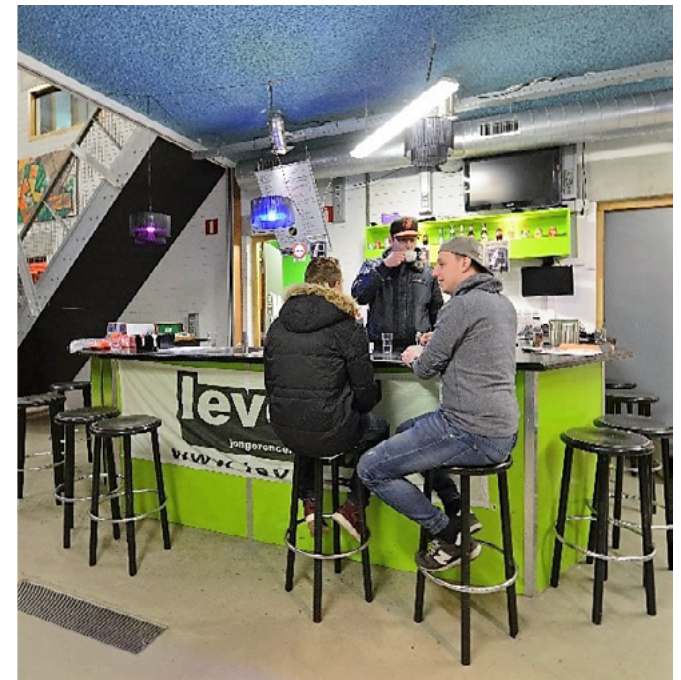
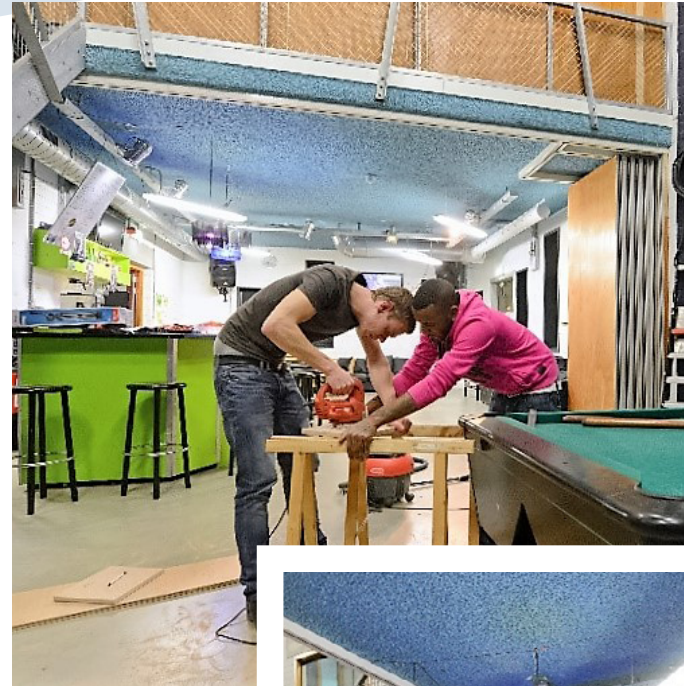
Door deze methode leverde 56% van alle jongeren in de Zwolse wijk Stadshagen een bijdrage aan het jongerencentrum LevelZ. Vandaag de dag komen er 600 jongeren naar LevelZ, werken er 80 vrijwilligers en zijn er 250 jongeren actief. In Zwolle, maar ook in andere gemeenten wordt er gewerkt met de ABC-methode.

Overdraagbaarheid

Bart Demmers geeft andere gemeenten training en coaching op het gebied van jeugdparticipatie; de ABC-methode is daar onderdeel van. De jongerenraad Zwolle werkt nu ook met de ABC-methode. Volgens Bart Demmers is de houding van organisaties en gemeenten een belangrijke voorwaarde om de methodiek in te zetten.

Bronnen:

- Interview beleidsmedewerker Zwolle
- Interview oprichter/ontwikkelaar ABC-methode
- Documentatie, boekje: ABC Participatief jongerenwerk: [ABC Methode Travers Welzijn.pdf](#)
- Sheets power-point presentatie expertmeeting jeugdparticipatie ministerieVWS, juni 2016

6 Adviesvangers

Over Kuseema

Kuseema ontwikkelt jeugdparticipatie-methodeken om daarmee het zelfbewustzijn, het gevoel van eigenwaarde en de zelfredzaamheid van jongeren te vergroten. Adviesvangers is ontstaan uit het idee dat jongeren andere dingen aan leeftijdsgenoten vertellen dan aan professionals; dit levert vaak verrassende resultaten op waar een organisatie mee verder kan. Kuseema is bekend van de van de Jongin-websites die gemeenten gebruiken voor hun advies- en informatiefunctie en het preventiebeleid. Samen met LOC Zeggenschap in Zorg heeft Kuseema de Adviesvangers ontwikkeld.

Doelgroep

Alle jongeren kunnen mee brainstormen met Adviesvangers. In principe kan ook iedere gemotiveerde jongere Adviesvanger worden. Het belangrijk dat jongeren die Adviesvanger zijn/worden daar van school uren voor krijgen. De Adviesvangers zijn doorgaans tussen de 14 en 21 jaar oud.

Rol gemeente

De hoofdrol in Adviesvangers is voor de jongeren zelf; zij verzamelen de adviezen. Een gemeente hoeft enkel mee te denken met de vraag die ze beantwoord wil zien, een locatie regelen en natuurlijk bereid zijn om wat met de resultaten te doen.

Niveau van inspraak

Adviesvangers laten jongeren meedenken en meebeslissen. De jongeren die Adviesvanger zijn (en dus de groep jongeren begeleiden) participeren zelfs nog actiever.

Beschrijving

Klik op de afbeelding voor de video:

'Hoe kunnen jongeren op een leuke manier meedenken?'

Aanleiding

Gemeenten, jeugdhulp en onderwijs willen jongeren meer betrekken maar weten vaak niet hoe ze dit op moeten pakken. Daarom is de tool Adviesvangers ontwikkeld: eigen jongerenadviseurs voor een gemeente of organisatie. Het is een tool om in gesprek te gaan met jongeren die anders misschien niet meedenken. Wat zijn hun ideeën en hun waardevolle meningen over de organisatie of het beleid? Op een laagdrempelige manier laten jongeren hun stem horen aan de Adviesvangers, zelf ook jongeren.

Methoden

Adviesvangers zijn jongeren die door Kuseema zijn opgeleid om zelf met jongeren in gesprek te gaan. Dit doen ze met behulp van creatieve, aansprekende materialen en een praktische toolbox. Dit zijn de methodeken Pitch (overtuig iedereen in een paar minuten van jouw plan), Verbeterfoto's (maak een fotocollage hoe jij het zelf wil) en Brainstorm (verzamel zoveel mogelijk ideeën). Met deze methodeken vangen ze advies en bereiken ze een grote achterban. Het idee erachter is dat jongeren andere dingen aan leeftijdsgenoten vertellen dan aan professionals.

noten vertellen dan aan professionals; dit levert vaak verrassende resultaten op waar een organisatie mee verder kan. In opdracht van het Platform Onderwijs 2032 zijn er in 2015 twintig Adviesvangers op meerdere basis- en middelbare scholen ingezet om ideeën bij jongeren te achterhalen over de toekomst van het onderwijs. Deze ideeën zijn meegenomen in het advies aan de staatssecretaris die hiermee het onderwijs toekomstgericht wil maken. Hier is veel media-aandacht voor geweest. Op dit moment worden er ook Adviesvangers door gemeenten ingezet om advies bij jongeren in te winnen over de zorg. In Eindhoven hebben jongeren meegedacht over het onderwerp kindermishandeling: Hoe kunnen hulpverleners ingrijpen in een gezin zodat de kinderen en jongeren zich geborgen blijven voelen? In Roermond hebben de jongeren die in pleeggezinnen wonen input gegeven over de organisatie van de pleegzorg in Limburg.

Informatie over de resultaten in Eindhoven kunt u vinden op: <http://kuseema.nl/adviesvangers-in-eindhoven/>

Opbrengsten

Adviesvanger: *“Dat als je een klas binnenkomt om dingen te veranderen, dat je dan nog op nul zit en na interactie en brainstorm 2 uur later zoveel ideeën hebt verkregen en zoveel hebt bereikt”.*

Adviesvanger: *“Je doet iets wat je normaal op deze leeftijd niet doet. Alle jongeren die ideeën hebben worden gehoord, elke stem is belangrijk”.*

Wat levert het de jongeren op die Adviesvanger worden:

- Nieuwe talenten ontdekken
- Rol van adviseur bij gemeente of organisatie
- Optreden als spreekbuis van jongeren
- Een werkvorm leren begeleiden en leren voor een groep staan
- Onderdeel zijn van de trainerspool (goed voor CV)
- Zelfvertrouwen

Wat levert het de jongeren op die deelnemen aan de workshops:

- Inspraak mogen geven op beleid
- Begeleid en geïnspireerd worden door een leeftijdsgenoot (peer-to-peer)
- Bijeenkomsten waarin via aansprekende werkvormen (niet schools) inbreng wordt gevraagd
- Ervaren dat ze genoeg ideeën hebben en zelfs advies kunnen geven over maatschappelijke onderwerpen (terugkoppeling vanuit de organisatie wat er met de adviezen wordt gedaan is hierbij wel van belang)

Wat levert dit een gemeente of organisatie op:

- Beschikking over een eigen pool met Adviesvangers (14 t/m 23 jaar)
- Jongeren inspraak geven op beleid
- Beleidsmedewerkers laten zich inspireren door ideeën en adviezen van jongeren
- Gebruik van aansprekende, eenvoudige en direct te gebruiken werkvormen die speciaal voor en met jongeren zijn ontwikkeld
- Herhaalbaarheid: de enthousiaste Adviesvangers kunnen vaker worden ingezet

- Echte jongerenparticipatie met uitkomst en terugkoppeling die niet gestuurd is door professionals
- Beleid dat wordt afgestemd op wat jongeren belangrijk vinden

Overdraagbaarheid

Adviesvangers kunnen op alle beleidsterreinen waar jongeren mee te maken hebben worden ingezet: Verkeer & Veiligheid, Jeugdzorg, Cultuur, Ruimtelijke Ordening, Zorg & Welzijn, Milieu. Coördinator Adviesvangers: *“Gemeenten vinden het eng om de regie aan jongeren te geven, maar van deze tool kunnen gemeenten leren dat zij erop moeten vertrouwen dat er een uitkomst komt waar ze echt wat mee kunnen”*.

Bronnen:

- Interview coördinator Adviesvangers, Kuseema
- Interview Adviesvanger
- Documentatie: folder-materiaal
- Website: <http://www.kuseema.nl/adviesvangers/>

7 JONGERENRAAD CARDEA Leiden

Over Cardea Leiden

Cardea is een jeugd- en opvoedhulporganisatie in de regio Zuid-Holland Noord. Professionals helpen kinderen en jongeren van 0 tot 27 jaar met ontwikkelings-, gedrags- en gezinsproblemen. De organisatie biedt ambulante hulp, daghulp, 24 uurshulp of combinaties hiervan. Cardea werkt nauw samen met onder andere gemeentelijke instellingen, Jeugd- en Gezinsteams, kinder- en jeugdpsychiatrie en (speciaal) onderwijs. Cardea hecht veel waarde aan de mening van de cliënten. Naast de reguliere Cliëntenraad, heeft Cardea al 14 jaar een Jongerenraad. Tijdens de bijeenkomsten van de Jongerenraad praten jongeren die hulp en steun krijgen van Cardea mee over zaken die zij belangrijk vinden, kunnen jongeren hun mening of advies geven en kunnen zij opkomen voor hun belangen. Ze doen ook werkgroepen waarin ze bijv training ontwikkelen of werkboekje 16 plus maken.

Doelgroep

De Jongerenraad bestaat uit 10 tot 12 jongeren in de leeftijd van 14 tot 23 jaar. Zij krijgen verschillende vormen van hulp vanuit Cardea, van JGT tot ambulant. De werving gebeurt door de Jongerenraad zelf of door medewerkers die de Jongerenraad op het netvlies hebben en zo cliënten met goede ideeën op mogelijke deelname aan de Jongerenraad attenderen: jongeren uit de Jongerenraad gaan af en toe langs de groepen van Cardea om deelnemers te werven. Daarnaast wordt er af en toe een jongerendag georganiseerd waarop geïnteresseerde jongeren langs kunnen komen. Iedereen kan participeren in de Jongerenraad; er zijn geen uitsluitingscriteria. Er is wel een proeftijd van een paar maanden.

Niveau van Inspraak

Alle niveaus van inspraak zijn mogelijk. Het doel van de Jongerenraad is het geven van gevraagd en ongevraagd advies aan de organisatie en daarbuiten. Echter, in de praktijk

gaat dit veel verder en worden er bijvoorbeeld ook eigen initiatieven vanuit de Jongerenraad gestimuleerd.

Beschrijving

Zie: [Cardea, Jongerenraad](#)

Aanleiding

Jongerenraad Cardea is 14 jaar geleden opgestart omdat het vanuit de Wet op de Jeugdzorg een verplichting was. De Jongerenraad is begonnen met twee jongeren. Inmiddels is het uitgegroeid tot een groot succes en groeit het aantal deelnemers. De jongeren zitten gemiddeld 2 tot 3 jaar in de Jongerenraad, ook vaak nog als ze al uit de zorg zijn. De Jongerenraad kent een huishoudelijk reglement.

Methoden

De Jongerenraad houdt zich wekelijks bezig met allerlei zaken als bejegening in de organisatie, informatieverstrekking, gevolgen van de transitie etc. Meestal heeft dit betrekking op de hele organisatie, maar het kan ook op 1 specifieke groep van Cardea slaan. Daar probeert dan wel de hele Jongerenraad over mee te denken. Daarnaast ontwikkelt de Jongerenraad specifieke producten. Voorbeelden zijn: het 16pluswerkboek en de training 'ben jij er klaar voor', voor jongeren die zelfstandig willen gaan wonen. Laatstgenoemde is een aanvulling op het bestaande zorgaanbod. De Jongerenraad helpt met het implementeren van de training in andere instellingen door het geven van een trainde-trainer waarbij medewerkers en jongeren opgeleid worden tot trainer 'Ben je er klaar voor?!'. Het bottom-up principe is het belangrijkste uitgangspunt van de Jongerenraad, dus dat 'alles van onderaf vanuit de jongeren zelf gevoed wordt'. Alles wordt voor en door jongeren bedacht. De jongeren zitten zelf de vergaderingen voor en bepalen wat de agenda is. En bij de werving van een nieuwe begeleider voor de Jongerenraad zaten de

jongeren zelf in de sollicitatiecommissie. Door deze manier van werken is de Jongerenraad volgens de begeleiders en de jongeren 100% participatieproof. Bij de werving van nieuwe jongeren worden meestal de ‘nieuwe’ jongeren begeleid door de jongeren die al langere tijd deelnemen in de Jongerenraad zodat het niveau op peil blijft en er volgens de jongeren ‘een bepaalde cultuur gehandhaafd blijft. De achterban in de instelling wordt geïnformeerd via een nieuwsbrief. Inspiratie haalt de Jongerenraad uit regionale bijeenkomsten met jongerenraden van andere hulpinstellingen, georganiseerd door het Jeugd welzijnsberaad. www.jeugdweelijnsberaad.nl

Opbrengsten

Jongeren vinden dat door deelname aan de Jongerenraad hun mening meer centraal is komen te staan en dat ze meer gehoord worden. Jongere: *“Er wordt altijd iets met onze mening gedaan, het wordt nooit stilgehouden”*. Daarnaast geven jongeren aan dat de Jongerenraad hen leert hoe je elkaar kunt aanspreken op verschillende zaken, dit komt onder andere door de goede sfeer en dat er respect is voor elkaar. Dit heeft invloed op de talentontwikkeling, het inlevingsvermogen en de sociale ontwikkeling van jongeren. Jongere: *“Ik ben zelfstandiger geworden en zit door de Jongerenraad lekker in mijn vel. Je stimuleert en helpt elkaar. Het helpt dat je allemaal een beetje het zelfde hebt meegemaakt. De combi jongerenraad en hulp is goed....Lekker met jezelf aan de slag gaan...het idee dat je wat kunt”*. Ook vertellen de jongeren vaardigheden te leren als bv notuleren en presenteren.

Overdraagbaarheid

In principe kan elke hulpinstelling een Jongerenraad starten. Volgens de begeleiders van Jongerenraad Cardea is facilitering en ondersteuning echter wel een belangrijke voorwaarde voor het in stand houden van de continuïteit en het bevorderen van een goede sfeer. Ook is dit nodig om te voorkomen dat de Jongerenraad niet overvraagd wordt. Voor de rest laten ze zoveel mogelijk aan de jongeren zelf over. Een van de begeleiders en initiator van de Jongerenraad vertelt: *“Wij als ondersteuners maken de grond vruchtbaar om eea te realiseren en jongeren planten de zaadjes”*.

Vanuit de jongeren is motivatie en de eigen inzet volgens de jongeren uit de Jongerenraad Cardea erg belangrijk of het slaagt of niet. Ander aandachtspunt voor andere instellingen is het contact met de achterban. Begeleider: *“het is soms heel makkelijk om als Jonge-*

renraad voor alle jongeren te denken, maar belangrijk is dat elk lid contact heeft met de achterban, in ons geval een groep van Cardea.

Bronnen:

- Interview begeleiders JONGERENRAAD Cardea
- Interview 3 leden van de JONGERENRAAD Cardea
- Website: <http://www.cardea.nl/nl-NL/Welkom+bij+Cardea/Over+Cardea>
- Documentatie bv ‘Ben jij er klaar voor?!’, een training voor en door jongeren (peer tot peer) op weg naar zelfstandigheid: www.benjijerklaarvoor.nl

8 PAja!

Over PAja!

PAja! staat voor *Participatie Audits in opvang, zorg en welzijn*. De kern van PAja! is dat cliënten in opvang-, zorg- en welzijnsvoorzieningen hun eigen voorzieningen beoordelen via ‘keuringen van onderop’. De cliënten verrichten zelf onderzoek en interviewen onder meer medecliënten over hun ervaringen. De verbeteringen die hierbij komen bovendien worden, in samenspraak met de leidinggevenden, verwerkt in een reparatieplan en vervolgens grotendeels doorgevoerd. Het effect is tweeledig: de voorzieningen worden verbeterd, maar de cliënten zelf ervaren ook een vorm van *empowerment*. Tot nu toe worden er sinds 2007 elk jaar één of twee PAja!-projecten uitgevoerd in een gemeente.

Doelgroep

Cliënten in opvang-, zorg- en welzijnsvoorzieningen

Niveau van inspraak

Het gaat bij PAja! om het bevorderen dat cliënten invloed krijgen op het beleid van hun stelling. Belangrijk bij deze methode is dat het niet om iets vrijblijvends of incidenteels gaat maar om structurele inbedding van jeugdparticipatie op de lange termijn. Veranderingen zijn vaak duurzamer dan bij korte participatie momenten of participatie-vormen waaraan jongeren gevraagd worden mee te doen, maar die ze niet dragen. Jongeren blijven door PAja! verantwoordelijk voor en betrokken bij de veranderingen. Jongerenkeuringsteam en management van de voorzieningen zorgen er bovendien voor dat resultaten goed worden teruggekoppeld naar de bewoners/gebruikers van de betreffende voorziening

Beschrijving

Klik op de afbeelding voor de video:

‘Jongerenkeuringsteam Den Haag’.

Aanleiding

In 2007 lanceerde Stichting de Volksbond (een Amsterdamse organisatie voor zorg, wonen en dagbesteding voor dak- en thuislozen) het idee voor PAja!. De methodiek is samen met het Verwey-Jonker Instituut en het Projektenburo Amsterdam ontwikkeld en bevat onder andere een handboek met een stappenplan waarmee instellingen en gemeenten zelf concreet aan de slag kunnen gaan. Na de eerste PAja! in 2007 volgden meerdere projecten. Zo zijn er PAja!’s uitgevoerd met zwerfjongeren van opvanglocaties in Den Haag en Almere. Ook is er een nieuwe variant van PAja! bij jongeren en volwassenen (ex- dak- en thuislozen en psychiatrische patiënten) bij de Volksbond in Amsterdam uitgevoerd. Hierbij is een team van medewerkers getraind, zodat zij in de toekomst zelf een PAja!-project kunnen herhalen. In 2013 zijn elf Utrechtse voorzieningen door jongeren onderzocht, waarmee vrijwel de gehele keten voor risicojongeren werd doorgelicht. In 2016 start er een PAja!-project in Rotterdam.

Methoden

Een team van bewoners/cliënten volgt een training waarin diverse onderzoeksvaardigheden geoefend worden, zoals gesprekstechniek, enquêteren, data verwerken en presen-

teren. Hierna nemen zij hun instelling(en) onder de loep: ze interviewen medecliënten en keuren de voorzieningen en de geboden begeleiding. Tijdens een 'keuringsbijeenkomst' presenteren ze de uitkomsten van dit onderzoek aan vertegenwoordigers van de instelling en stellen veranderingen voor. De instelling gaat aan de slag met een gezamenlijk 'verbeterplan'. Na een tijdje vindt een 'herkeuring' plaats: zo kan het onderzoeksteam nagaan of de beloofde kwaliteitsverbetering heeft plaatsgevonden. Doelen zijn:

- Verrichten van een niet-vrijblijvende keuring vanuit het perspectief van bewoners/cliënten.
- Empowerment van individuele bewoners/cliënten.
- Versterken van onderlinge sociale contacten.
- Het verbeteren van de kwaliteit van de instellingen.
- Bijdragen aan duurzame versterking van de participatie binnen organisaties.
- Bijdragen aan het beoordelen van voorzieningen (aanvullend op de bestaande manieren).

Opbrengsten

Uit monitoring blijkt dat PAja! succesvol is als leerschool, en als empowerment strategie: jongeren ontdekken en ontwikkelen in een realistische, 'real-life', setting op een serieuze en tegelijkertijd uitdagende en speelse wijze hun talenten, krijgen meer grip op hun situatie en zien in veel gevallen nieuwe opties voor hun toekomst. PAja! kent duidelijke individuele successen. PAja! heeft daarnaast bijgedragen aan het goed functioneren van lokale cliëntenplatforms in de genoemde steden en geeft een boost aan deskundigheid en interne communicatie in de instellingen; het is een innovatieve manier om kwaliteit te meten vanuit het perspectief van cliënten. In projecten uitgevoerd in en met meerdere instellingen, leverde PAja! ook inzichten op voor lokale maatregelen en betere samenwerking. Gemeenten en (opvang)organisaties zijn daar vervolgens vaak mee aan de slag gegaan. PAja! is opgenomen in de databank 'Effectieve Interventies' van Movisie. Verschillende lokale platforms en groepen die met PAja! aan de slag zijn gegaan hebben erkenning gekregen voor hun inspanningen door middel van prijzen (Out of the Box prijs Den Haag, nominatie Ab Harrewijnprijs) of aanmoediging in de vorm van het

verwerven van een officiële adviesrol voor de gemeente (Utrecht). Fondsen, gemeenten en opvangorganisaties hebben in de methode geïnvesteerd. Geïnterviewde deelnemers PAja Almere: *"Er wordt meer vanaf de vloer geluisterd en niet vanuit de boeken gekeken"*. Een andere jongere vertelt: *"Er wordt echt naar de jongeren geluisterd, en zij zijn degenen die het dagelijks meemaken. De 'pinguins', zo noem ik hen maar even, krijgen het alleen maar voorgeschoteld"*. Een ander meisje vertelt dat men haar het bloed onder de nagels vandaan kan halen als ze het gevoel heeft dat ze niet serieus genomen wordt, maar dat is bij PAja! wel het geval. *"Ook kun je verantwoord klagen dat er wat mee gedaan wordt"*. De jongeren vertellen dat ze veel leren van PAja: *"Ja, mensen aanspreken. Dit gaat nu makkelijker"*. Ander: *"hoe het in zijn werking gaat met de vragenlijsten."* En: *"Ik ben van mezelf al sociaal, maar op de trainingen leer je nog een andere manier van sociaal zijn. Meer het zakelijk sociaal zijn. En communicatie en dingen daar wordt je beter in, bijvoorbeeld iemand uit zijn schulp te trekken"*. De jongeren zeggen ook veel te leren door gesprekken met elkaar.

Overdraagbaarheid

Gemeenten kunnen aan de slag met PAja! in verschillende varianten: light, intensief, regulier, train-de-trainer. De coördinatie en ondersteuning wordt geleverd door Stichting Volksbond Amsterdam. Maarten Davelaar BV en het Verwey-Jonker Instituut

Bronnen:

- Interview met jongeren die op dit moment participeren in een PAja! traject in Almere waarbij 3 opvangvoorzieningen onder de loep worden genomen
- Documentatie: handboek, rapporten, zie www.verwey-jonker.nl/paja

1. Literatuur
2. Geïnterviewde experts
3. Deelnemers expertmeeting jeugdparticipatie, 02 juni 2016

Literatuur

Coyne I. 2008. *Children's participation in consultations and decision-making at health service level: A review of the literature*. International Journal of Nursing Studies 45 (2008) 1682–1689.

Gaag, R. van der, Gilsing, R., & Mak, J. (met medewerking van Mulder, E.) (2013). *Participatie in zicht: Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in de transitie jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Mak, J. & M. Davelaar (2011). *Het Jongerenkeuringsteam in actie. Participatie Audit (zwerf-)jongeren Den Haag*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Mak, J. & R. Gilsing (2014). *Jeugdbeleid in transformatie. Hoe benut je de kracht en energie van jongeren bij het vormgeven van het nieuwe beleid?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Mak, J., Steketee, M., Rutjes, L. & J. Bauer (2010). *Als u het écht wilt weten! Kwaliteitsmeter Jeugdparticipatie Gemeenten*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut ism Amsterdam: Stichting Alexander)

Vandenbroucke, M., Braam, H., Gilsing, R., Steketee, M., Rutjes, L., Strating, G. (2010). *De staat van jeugdparticipatie vanuit het perspectief van gemeenten. Quickscan onder 175 gemeenten*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut & Stichting Alexander.

Geïnterviewde Experts

- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), mw. Marieke Hebbenaar
- LOC, Zeggenschap in Zorg, mw. Tina Bakker
- Nationale Jeugdraad, mw. Kimberley Swikker
- Zelfstandig adviseur, mw. Marion Welling

Deelnemers expertmeeting jeugdparticipatie, 02 juni 2016

Mw. Bonita Kleefkens, VWS
Mw. Marieke Koppenaar, VWS
Dhr. Jan van der Burg, VWS
Dhr. Martin Bos, VWS
Dhr. Felix Kievit, VWS
Mw. Marieke Hebbenaar, VNG
Mw. Tjolina Proost, VNG
Dhr. Franke Roor, NJR
Dhr. Esther Peeters, NJR
Mw. Lorance Janssen, NJi
Dhr. Peter Pieters NJi
Mw. Isin Caliskan, trainee NJi
Mw. Yvonne Heselmans, IDEA
Mw. Tina Bakker, LOC

Mw. Marion Welling, zelfstandig adviseur
Mw. Deborah van Unen, Kleine Ambassade
Mw. Soesja Bode, Kleine Ambassade
Dhr. Wouter Struijk, gemeente Schiedam
Mw. Nienke Manderveld, Kuseema
Dhr. Bart Demmers, Travers/LevelZ Zwolle
Dhr. Hans Migchielsen, gemeente Den Bosch
Dhr. Bart Rijke, gemeente Zaanstad
Mw. Marjolein Weidema, student
Mw. Julia van Engelen, student
Mw. Marinke Ros, Save the Children
Dhr. Innocentius Bos, gemeente Almere
Mw. Marija Sels, gemeente Almere
Mw. Iris de Swarte, Raaz
Dhr. Marc Boes, Jeugdwerk
Mw. Nelleke Melse, Jongerenraad Cardea
Mw. Jona Planjer, Jongerenraad Cardea
Dhr. Desjo Huizing, Jongerenraad Cardea
Mw. Esther Polhuijs, Unicef
Dhr. Rob Gilsing, Verwey-Jonker Instituut
Mw. Anna Wroblewska, Verwey-Jonker Instituut
Mw. Diana Bulsink, Verwey-Jonker Instituut
Mw. Jodi Mak, Verwey-Jonker Instituut

Colofon

Oprachtgever
Auteurs

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. D.J. Mak
Dr. R.J.H. Gilsing
A.P. Wróblewska, MSc
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

Uitgave

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-765-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2016.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut..

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

De nieuwe Jeugdwet, ingegaan per 1 januari 2015, verlangt van gemeenten dat zij jeugdigen meer betrekken bij hun beleidsvorming. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil graag weten of dat lukt en vroeg het Verwey-Jonker Instituut dit te onderzoeken. We spraken met experts op het gebied van jeugdparticipatie over hun visie en of zij aansprekende voorbeelden konden benoemen. Deze informatie is verrijkt en verdiept met documentenanalyse en verdiepende interviews. Daarnaast ondervroegen we, net als in 2009 (Vandenbroucke et al, 2010), via een enquête 122 gemeenten naar jeugdparticipatie. Die resultaten zijn besproken met experts, vertegenwoordigers van praktijkvoorbeelden, beleidsmakers en jongeren(organisaties).

Het blijkt dat anno 2016 gemeenten meer en op 'hogere niveaus' aan jeugdparticipatie doen. Ze lijken zich te beseffen dat beleid maken niet meer zonder burgers kan. Er bestaan veel initiatieven en er is veel kennis over dit onderwerp. Door jeugdparticipatie op de landelijke agenda te zetten en te zorgen voor betere samenwerking, afstemming en communicatie tussen gemeenten kunnen grote stappen gezet worden om jeugdparticipatie een structurele en duurzame plek te geven in het gemeentelijk beleid. Met de resultaten van dit onderzoek wil het ministerie gemeenten die nog niet actief bezig zijn met jeugdparticipatie aansporen daar werk van te maken.